

Ristijärven kiinteitä muinaisjäännöksiä

Inventointikertomus 1961

Liitteenä yleiskartta, 10 karttaluonnosta sekä 16 kuvaa
(valokuvat 25684 - 25703).

Inventointityön tausta ja alue.

Kun Kajaani Oy ryhtyi rakentamaan voimalaitosta Paltamon pitäjässä olevaan Kiehimänjoen Leppikoskeen, tuli muinaistieteellinen inventointi ajankohtaiseksi Ristijärven ja Paltamon pitäjissä sillä alueella, jolla mainitun voimalaitoksen valmistuminen aiheuttaa muutoksia rannoilla.

Kiehimänjoki kuuluu Hyrynsalmen eli Kiannan vesireittiin. Kiantajärvestä Ristijärveen asti on reitin pääväylänä Emäjoki, Ristijärvestä vedet kulkevat salmen kautta Iijärveen, josta Kiehimänjoki laskee Oulujärveen. Reitin yläosassa Suomussalmella ja Hyrynsalmella on vuosina 1957-61 suoritettu tutkimuksia Oulujoki Oy:n myöntämillä varoilla ja nyt, kesällä 1961, antoi Kajaani Oy vuorostaan varoja inventoinnin - ja myös kaivausten - suorittamista varten Leppikosken voimalaitoksen vaikutusalueella. Inventointityön sai allekirjoittanut tehtäväkseen ja Ristijärvellä olin työssä 1. 6 - 14. 6. 1961.

Aikaisemmin ei Ristijärveltä oltu todettu ainoatakaan varmaa kivikautista asuinpaikkaa, joskin museoihin saatujen esineiden perusteella joitakin löytöpaikkoja saattoi olettaa sellaisiksi. Kaikkiaan oli pitäjästä löydetty ennen vuotta 1961 13 kiviesinettä, joista 9 on Kansallismuseossa, 2 Kuopion museossa ja 2 Ristijärven kirkonkylän kansalliskoulun kokoelmissa. Inventointi

x) Ristijärvi - Paltamon yhteinen yleiskartta

xx) liitteet 1-11

tuotti tulokseksi 11 asuinpaikkaa, mutta keramiikkalöytöjä ei valitettavasti niistä tullut.

Tämä inventointi ei käsittänyt koko pitäjää ja kesken se jäi siltäkin alueelta, joka kuuluu voimalaitoksen vaikutusalueeseen. Tutkittu alue on tällä hetkellä seuraava:

Ristijärven länsiranta Pussilahden pohjukan ja hautausmaan välillä ja koko eteläranta Pakarilahden pohjukasta lähtien sekä Iijärven eteläranta Möttölänniemeen asti. Tutkimatta jäivät Iijärven muut rannat (Paltamon puoleiset osat mukaanluettuina), Ristijärven länsi- ja pohjoisrannat edellämainittua kaistaa lukuunottamatta sekä Emäjoen varret Seitenoikean voimalaitokselle asti.

Leppikosken voimalaitoksen vaikutusalueen ulkopuoliset paikat jäivät tietysti myös tutkimatta. Niistä voidaan tässä erikseen mainita Pyhännän reitti, johon liittyy myös Hiisijärvi. Pyhännän Eskolasta on löydetty tasataltta (KM 3896:4) ja Hiisijärven Harjulasta kaksi talttaa (KM 3690:1 ja Kuopion Museo 1186). Pyhääntään on jo aikaisemmin rakennettu voimalaitos, joten alueen tutkiminen ei enää ole ajankohtainen. Todennäköisesti siellä ei kuitenkaan muinaisjäännöksiä ole jäänyt veden alle. Sekä Pyhännän että Hiisijärven vedenpinta on näet aikoinaan äkillisesti laskenut, edellisessä 8 m, jälkimmäisessä 11 m. Paikkakunnalla kerrottiin, että kerran joku isäntä oli ruvennut kaivamaan kanavaa kannaksen poikki, jolloin vesi oli ryöstäytynyt irti mainituin seurauksin. Järven alkuperäiset rannat kuuluvat olevan huomattavasti nykyistä vedenpintaa korkeammalla. Yleensä Ristijärvellä tavatut asuinpaikat ovat melko korkealla eikä veden nousu (pado- tusraja 135,5 m) näytä ulottuvan niihin asti. Poikkeuksiakin on, esim. Tuliniemi (ks. n:o ¹⁰8). Inventoinnin aikana vaikutti kevät- tulva vielä veden korkeuteen ja mahdollisesti kätki alleen ranta-

asuinpaikkoja. Esim. Suomussalmella ja Hyrynsalmella monet asuin-
paikat ovat niin rannassa, että tulva peittää ne.

Helsingissä 26.4. 1962.

Matti Huurre
Matti Huurre.

Kivikautisia asuinpaikkoja
(numerot viittaavat yleiskarttaan)

1. Tuomela

Omistaja: Oskari Mikkonen, Ristijärvi Tuomela

Edellisiä löytöjä: kourutaltta KM 2302:2, tasataltta KM 2378:3

Inventointilöydöt: KM 15360:1-4

Valokuvat 1-3 ja 8.

Kartta 1.

Tuomelan talo sijaitsee Ristijärven kirkonkylässä Koirasalmen lossin luona. Aikaisemmin se on ollut samaa taloa nyt teiden väliin jääneen Mikkolan kanssa, jossa aikaisemmin on ollut kestikievari. Yllämainittujen talttojen löytöpaikoista (toinen on merkitty löydetyksi Mikkolan, toinen kestikievarin maalta) ei enää ollut tietoa, mutta asukkaat arvelivat niiden löytyneen talon länsipuolelta, Vasikkaniemestä, joka nykyisin kuuluu Tuomelan talolle. Siellä mainittiin aikoinaan näkyneen nokisia kivikasoja. Myös maantien kohdalla suunnilleen tiehaarassa kuuluu olleen "kiukaan pohja".

Vasikkaniemen pellolta tulikin asuinpaikkaan viittaavia löytöjä. Tosin piipala (15360:1) on luultavasti myöhäistä pyssy- tai tuluspiitä, mutta palaneen luun siru vaikuttaa kivikautiselta ja kvartsien joukossa on ainakin yksi esine.

Löytöalue on melko tasaista peltoa, joka rannan lähellä laskee jyrkästi järveen päin. Terassin juurella alkaa matala tasainen rantakaistale, jossa on paljon pehmeää liuskekiveä (mitä on myös pellolla). Tuomelan lounaispuolella maasto laskee loivasti ilman terassia. Vedennousun raja (135,5 m) on Vasikkaniemen kärjessä ja länsikupeella edellämainitulla rantatasanteella, etelämpänä se

tulee kauemmaksi järvestä peltosarkojen alaosaan. Havaitulle asuinpaikalle siitä ei ole vaaraa.

2. Pehkola

Omistajat: Lauri ja Eetu Mikkonen, Ristijärvi Pehkola

Edellisiä löytöjä: ks Tuomela(?).

Inventointilöydöt: KM 15361:1-2

Valokuvat 1, 4 ja 8.

Kartta 1.

Pehkolan talo on Tuomelan ja Mikkolan taloista itään.

Aikaisemmin se on kuulunut näiden kanssa samaan tilaan, joten on mahdollista, että edellä Tuomelan yhteydessä mainitut löydöt olisivat peräisin nykyisen Pehkolan alueelta. Joka tapauksessa kerrottiin että Pehkolan taloa 1938 rakennettaessa löytyi sen kohdalta vajaan metrin syvyydestä "kiukaanpohja" ja hiiliä.

Nyt löytyi talon länsipuolella olevalta pellolta kappale piitä, joka ehkä on myöhäistä, sekä lisäksi muutamia kvartsi-isokoksia. Todennäköisesti sama asuinpaikka, josta oli merkkejä Vasikkaniemessä, ulottuu tänne asti. Olihan nykyisessä tienhaarassa ollut "kiukaanpohja".

Pehkolan seudulla ranta on alavaa, mutta vedennousu jää täälläkin asuinpaikan alapuolelle.

3. Pohjola

Omistaja: Kalle Kemppainen, Ristijärvi Pohjola

Inventointilöydöt KM 15362:1-4

Valokuva 5

Kartta 2.

Pohjolan talo sijaitsee Ristijärven etelärannalla Pakarilahden suulla kirkosta n. 1 km koilliseen.

Talon itäpuolella on pelto, joka jyrkästi viettää järveen päin. Ylempänä pelto on kuitenkin melko tasainen ja menee osittain pienen kallion päälle, kallion toisella puolella on talon isännän veljen Väinö Kemppaisen kesämökki.

Pelloilta löytyi palaneen luun siru sekä kvartsi-iskoksia (joukossa pieni kaavin). Näitä oli sekä kallion juurella että myös sen päällä olevalla pellolla. Lisäksi kallion juurelta löytyi keihäänkärjen katkelmalta vaikuttava pala pehmeää liusketta. Tätä liusketta oli paikalla enemmänkin.

Pohjolan talo on rakennettu korkean ja jyrkän törmän päälle. Pellon kohdalla törmä on loivempi ja matalampi, mutta kalliosta itäänpäin se jälleen jyrkkenee. Törmän juurelta alkaen ranta on alavaa ja märkää. Vedennousua osoittava paalutus kulki tällä rantakaistalla, joten asuinpaikka ei ole uhattuna.

4. Pussila

Omistaja: Veikko Oikarinen, Ristijärvi Pussila

Inventointilöydöt KM 15363:1-4

Valokuva 6

Kartta 3

Pussilan talo sijaitsee Ristijärven Koiraniemessä, Pussilahden pohjoisrannalla, aivan vieressä on Pussilan tiehaara, josta tiet kulkevat Puolangalle, Hyrynsalmelle ja Koirasalmen lossille.

Maasto on etelään viettävää viljelysrinnettä, joka laskee rantaan kahtena terassina. Rannassa on jyrkkä törmä, jonka juurille asti vesi ulottuu tulvan aikana. Idempänä ja lännenpänä on kuitenkin kapea alava rantakaista.

Ylemmän terassin päältä talon kaakkoispuolelta löytyi pieni pala piitä, todennäköisesti myöhäistä, siru palanutta luuta sekä kvartsi-iskoksia, joista suurimmassa näkyy käytönjälkiä.

Vedennousu ei ulotu läheskään asuinpaikan korkeudelle.

5. Onnenniemi (1. Koiranniemi)

Omistaja: Eetu Oikarinen, Ristijärvi Männikön posti Onnenniemi

Edellisiä löytöjä: kirves (KM 3896:2), taltta (KM 3896:3)

Inventointilöytöjä KM 15364:1-4

Valokuvat 1 ja 7

Kartta 4.

Onnenniemen talo sijaitsee Koiraniemessä, Pussilahden pohjoisrannalla, Pussilasta itään. Kansallismuseoon on aikoinaan tullut pari kiviasetta, jotka mainitaan löydetyiksi Koiraniemen pellosta. Onnenniemen taloa on sanottu myös Koiraniemeksi ja esineet ovat todennäköisesti sen maalta, joko talon lähettyviltä tai sitten Pussilahden eteläpuolelta Vattuniemestä, jossa talolla on ollut peltoja. Viimeksimainittu paikka jäi ajan puutteen vuoksi 1961 tarkastamatta, mutta talon kaakkoispuolella olevalta etelään päin viettävältä pellol-

ta löytyi asuinpaikkaan viittaavaa tavaraa: kvartsikaavin, kvartsi-iskoksia, siru palanutta luuta sekä mahdollisesti myöhäinen piinpala.

Löytöpaikka on loivaa viljelysrinnettä, joka rannassa laskee jyrkkänä törmänä veteen. Voimalaitos ei vaikuta sinne asti.

6. Kärkelänniemi

Omistaja: TVH:n Kainuun piiri

Löydöt KM 15365:1-4

Kartta 5

Koiraniemen pohjoiskupeella Kärkelänniemessä Hietalahden etelärannalla on TVH:n Kainuun piirin maata. Maantien vieressä vastapäätä Kajaani Oy:n taloa on varastoalue ja siitä alaspäin maasto laskee pohjoisessa järveen päin järven rantaan metsää kasvavana rinteenä. Rinteen alla on taas loiva leveähkö rantakaistale, jolla on suuri vaja ja pari pientä rakennusta. Rannassa on laituri. Suuren vajan itäpuolella on rantatasannetta raivattu pelloksi ja täältä löytyi kvartsi-iskoksia, pari kaavinta ja kvartsiesineen katkelma. Maaperä on kivikkoista soramaata, joka ei vielä kauan ole ollut viljelyksellä. Vedennousu ei ulotu peltoon asti.

7. Hautausmaa (Koirakangas)

Omistaja: Ristijärven seurakunta

Löydöt KM 15366:

Valokuvat 10 ja 11

Kartta 6.

Ristijärven hautausmaa sijaitsee järven länsirannalla Pussitiehaarasta Hyrynsalmelle päin johtavan maantien ja järven välissä. Paikka, entiseltä nimeltään Koirakangas, on hietikkokangasta, joka kahtena terassina laskee järveen päin. Kankaan yläosassa kasvaa mäntyjä, alempana rannassa kuusia.

Hautausmaan eteläosasta löytyi aidan luota rantaan johtavalta polulta kvartsi-iskoksia. Niitä löytyi etupäässä terassin yläosasta; yksi tuli terassin juurelta, mutta se on mahdollisesti kulkeutunut ylempää. Myös hautausmaan itäosasta, rovasti Frans Fredrik Lönnrotin haudan läheltä löytyi pari iskosta. Täällä päin hautoja on jo melko tiheässä, sen sijaan aidan lähellä niitä ei vielä paljoa ole.

Hautausmaan naapurina sen etelä- ja lounaispuolella on samanlaista metsäistä hiekkakangasta (omistaja Helmi Kähärä, asuu Turussa tai Tampereella). Siellä ei näkynyt kvartseja, mutta hautausmaalta sinne johtavan polun varrella, järven puolella, on kolme epämääräistä kuopannetta lähellä hautausmaan aita. Ne ovat pyöreitä matalia n. 2 m läpimittaisia kuoppia.

Voimalaitos ei vaikuta näihin paikkoihin.

8. Koivurinne

Omistaja: Matti Rinkinen, Ristijärvi Koivurinne

Löydöt KM 15368:1-8

Valokuvat 13 ja 14

Kartta 8.

Koivurinteen talon maalla Ristijärven Pakarilahden pohjukasta itään Ristijärven - Hyrynsalmen maantien ja rautatien välillä on laajahko kattilamainen laakso. Sen pohja on tasainen, pohjoisessa on jyrkkä rinne, idässä ja etelässä se loivenee ja mataloituu, ja länteen, järvelle päin, se on aivan avoin. Tämä on "kattila" on keskellä tasaista pelto-aluetta, jota luoteessa rajoittaa maantie, koillisessa metsä, kaakossa rautatie ja etelässä rautatien alitse kulkeva Hepolammesta Ristijärveen laskeva puro. Viimeksi mainittu on kuluttanut itselleen syvän, varsinkin pohjoisreunaltaan jyrkkäseinäisen kanjonin.

On vaikea sanoa, miten tämä "kattila" on syntynyt. Se muistuttaa vanhaa laajaa hiekkakuoppaa, mutta paikkakunnalla ei sitä kuitenkaan sellaiseksi sanottu, vaan väitettiin, että se olisi syntynyt Pyhännän ja Hiisijärven laskun yhteydessä (ks. edellä).

Nyt "kattilan" pohja oli heinäniittynä ja siellä on lato-kin. Sen loiva rinne etelässä ja kaakossa oli peltona, samoin ylätasanne, jota metsän reunasta oli vasta aikoihin raivattu.

Tältä alueelta löytyi kvartssia kahdesta paikasta. Löytöpaikka I oli alueen itäkulmassa, metsän reunassa olevan ladon ja rautatien ratavallin välillä. Löytöpaikka II oli taas "kattilan" eteläpuolella, Hepolammen puron törmän päällä. Kummassakin kohdassa oli melkoisesti kvartssia, joukossa myös esineitä.

9. Kanttaja

Omistaja: Tauno Kinnunen, Ristijärvi, Peltola

Entiset löydöt: poikkikirves KM 13316

Valokuva 16

Kartta 10.

Emäjoen länsipuolella n. 2 km Ristijärvestä ylöspäin on Tenämajärvi, joka on kapean salmen kautta yhteydessä jokeen. Tähän järveen pistää etelästä Kanttajan niemi tai oikeastaan saarento. Vain kapea kannas yhdistää sen mantereeseen ja tulvan aikana se jää saareksi. Paikalla käytäessä erotti kapea salmi sen mantereesta. Kanttaja jakaa Tenämajärven Isoksi ja Pieneksi Tenämäksi.

Suurin osa Kanttajasta on alavaa ja märkää niittyä, jonka maaperä on savea. Sen eteläosasta oli Tauno Kinnunen löytänyt e.m. kirveen ja lisäksi hän kertoi, että paikalla oli kynnettäessä näkynyt kivetty tulisija ja useampia nuotionpohjia. Tarkastusmatkalla löytyi paikalta jokunen palaneen kiven kappale, mutta kvartsia tms. ei näkynyt. Myöskään alueen itäosassa, joka on korkeampaa ja hiekkaperäistä, eivät koekuopat tuottaneet tulosta. Tulva oli vielä melko korkealla, kuten valokuvastakin ilmenee, joten se saattoi estää asuinpaikan toteamisen; ulottuvathan jotkut Kainuun asuinpaikoista (esim. Suomussalmen Kalmosärkkä ja Kellotuli) nykyisen normaalin vedenpinnan alapuolellekin. Toisaalta kysymyksessä voi tietysti olla pelkkä irtolöytökin. Vain yllämainitun mahdollisen lieden perusteella on Kanttaja otettu asuinpaikkojen joukkoon, mutta hyvin epävarmana tapauksena.

Ks. M. Linkolan inv. kertomusta 1962!

10. Tuliniemi

Omistajat: Lauri Keränen, Ristijärvi, Tuliniemi

Eino Säkkinen, Ristijärvi, Leponiemi

Löydöt KM 15367:1-12

Valokuva 12

Kartta 7

Tuliniemi on Iijärven etelärannalla n. 4 km päässä Ristijärven kirkolta. Kertoman mukaan pitivät liminkalaiset sitä aikoinaan valkama- ja nuotiopaikkanaan tullessaan tänne kaskiaan polttamaan. Nykyään niemessä on kaksi taloa, Tuliniemi ja Leponiemi, jotka ovat aivan toistensa naapurissa. Näiden pelloilta löytyi runsaasti kvartsi-iskoksia.

Eniten niitä oli Tuliniemen navetan pohjoispuolella olevalta pellolta (kartalla I), joka kohtalainen jyrkästi viettää järveen päin. Jonkin verran sitä tuli myös niemen kärjestä talojen länsipuolelta (kartalla II), ja täällä kerrottiin olleen myös "kiukaanpohjia". Kolmas löytöpaikka oli talojen eteläpuolella, Leponiemen pellolla (kartalla III).

Tuliniemi on yleensä melko korkea- ja jyrkkärantainen. Aivan niemen kärki on kuitenkin loiva ja alava ja sieltä kvartssia löytyi aivan veden rajastakin. Siellä siis löytöpaikka jää osittain veden alle, vaikka se muualla säästyykin.

11. Järvenpääpuro

Omistaja: Artturi Hynynen, Ristijärvi Karhunkylä Onkiluoto

Löydöt 15369:1-3

Valokuva 15

Kartta 9.

Iijärven pohjoispuolella on Lahnasjärvi, joka on lyhyen salmen kautta yhteydessä Iijärveen. Lahnasjärven pohjoisrantaan kulkee Ristijärven - Puolangan maantiestä erkaneva Tolosenmäelle kulkeva tie. Pohjoisesta laskee Lahnasjärveen kaksi puroa, joista itäisempi on nimeltään Järvenpääpuro. Tämän puron sillasta n. 50 m on tien pohjoispuolella pieni hiekkakuoppa. Sen ja sillan väliltä, tien pohjoispuolisesta ojasta, jota äskettäin oli syvennetty, löytyi kvartssia. Sen sijaan itse hiekkakuopassa sitä ei näkynyt.

Irtolöytöjä

Ristijärvi Karhulankylä Kanerva

Kourutaltta KM 12206

*ks. myös M. Lintolan muist. kert. 1962.
s. 11, No 23*

Taltan on löytänyt Eero Keränen 1947 Kanervan talon maalta Lahnasjärven pohjoisrannalta n. 75 m rannasta, pohjasavesta n. 75 sm syvyydeltä. Paikalla oli näkynyt punaista palomaata. Jo löytösuhteet viittaavat irtolöytöön, vaikka maininta palomaasta sopisi asuinpaikkaan.

Löytäjä itse ei ollut tavattavissa, mutta paikka oli sel-

villä. Se oli mudanottokuoppa alavalla märällä rantatasanteella hietikkoisen peltorinteen alapuolella. Maa oli siinä mutaa eikä palomaasta näkynyt jälkeäkään. Todennäköisesti taltta on joutunut aikanaan veteen.

Myöskään ylempää pellolta, missä maasto olisi sopivaa asuinpaikalle, ei sellaisesta näkynyt merkkejä.

Tarkastamattomia löytöpaikkoja

Paitsi Pyhännän ja Hiisijärven edellämainittuja löytöpaikkoja jäi Ristijärvellä tarkastamatta muutama löytöpaikka voimalaitoksen vaikutusalueellakin.

Ristijärven kansalaiskoululla säilytetään reikäkiveä ja uurrenuijaa, jotka on löydetty melko läheltä toisiaan: edellinen on Kummunahon ja toinen sen naapurin Pyörteen maalta. Talot sijaitsevat Emäjoen länsipuolella Ristijärven ja Tenämäjärven välillä muutamia satoja metrejä Kanttajan löytöpaikan eteläpuolella.

Kansallismuseon k. No 24-23

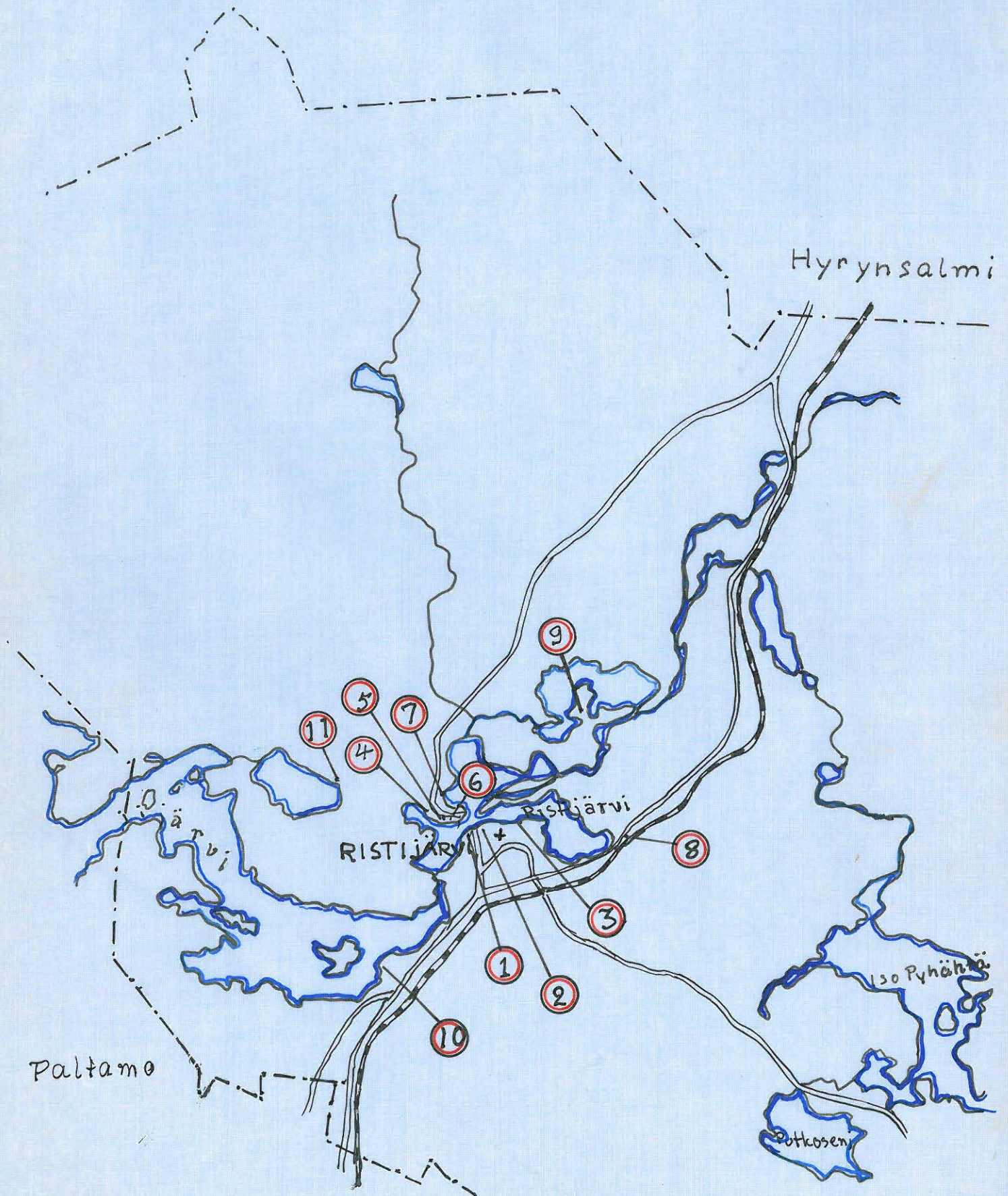
Jokikylän Säkkilästä, Emäjoen varrella Hyrynsalmelle päin, on Kansallismuseoon saatu reikäkivi (KM 2378:1).

Paikka jäi katsomatta.

RISTIJÄRVI

1:100000

25684

1. ↓

2. ↓

3. ↓

↓

25685

1. NÄKYMÄ KOIRANIEMESTÄ KOIRASALMEN YLI RISTIJÄRVEN KIRKON-
KYLÄN SUUNTAAN. 1. KOIRASALMEN LOSSI, KAVEMPANA PEHKOLA.
2. TUOMELA. 3. TUOMELAN PELTOJA.

25686

2. TUOMELAN PELTOA. TAKANA OIKE-
ALLA MIKKOLAN TALO. LÖYTÖJÄ KES-
KELLÄ OLEVIA AITTOJEN SUUNNASTA, HEI-
NÄSEIPÄITTEN LUOTA JA NIISTÄ VASEMMALLE

25687

3. TUOMELAN PELTOA VASIKKANIEMESSÄ.
KUVA OTETTU EDELLISESSÄ KUVASSA KES-
KELLÄ OLEVIA AITTOJEN POHJOISPÄÄSTÄ.
JÄRVEN TOISELLA PUOLELLA VATTU-
NIEMI.

M. HUURAE 1961

LIITTYY M. HUURTEEN
INVENTOINTIKEÄTOMUKSEEN.

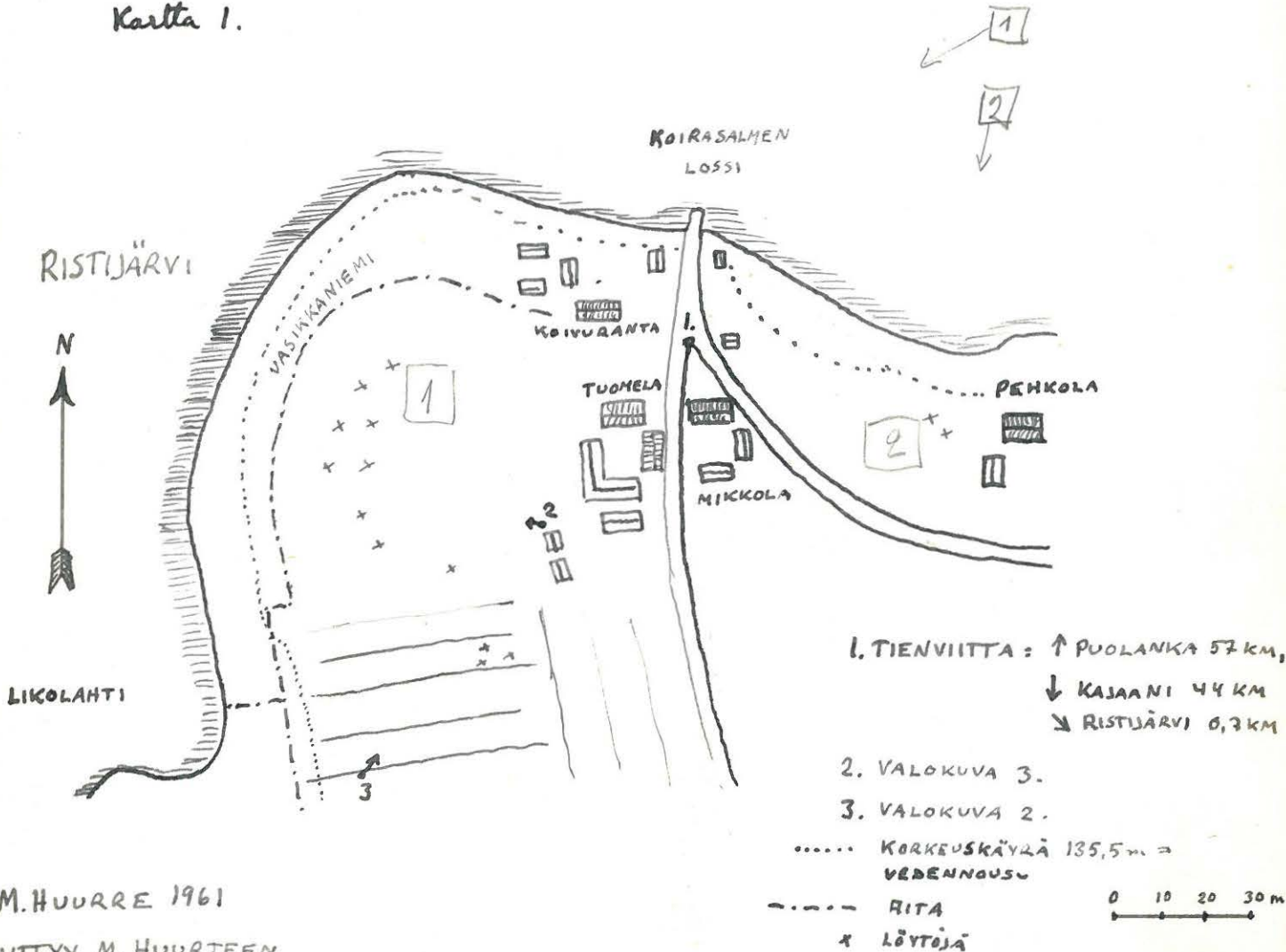

25688

4. PEHKOLANTALO KUVATTUNA
 KOIRASALMEN TIEHAARASTA.

Kartta 1.

M. HUURRE 1961

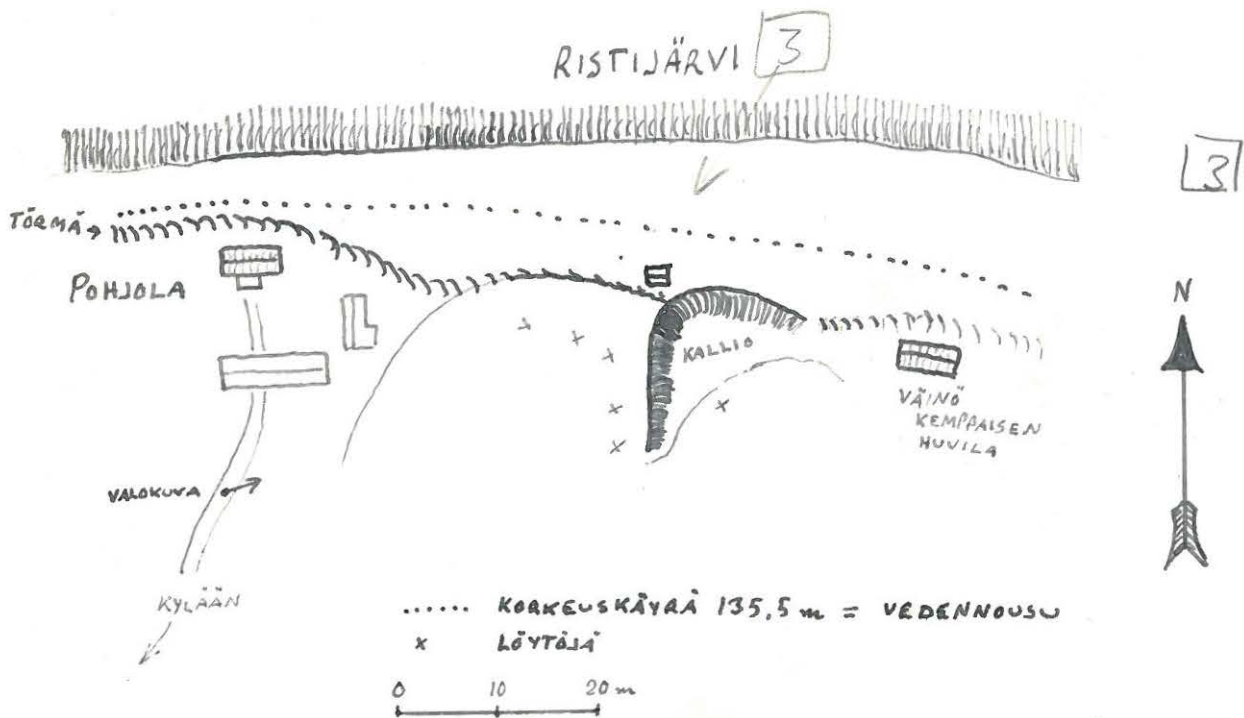
LIITTYY M. HUURTEEN
 INVENTOINTIKERTOMUKSEEN.

25689

5. VASEMMALLA POHJOLAN TALON NAVETTA, OIKEALLA VÄINÖ KEMPPAISEN TALO. KESKELTÄ NIUKAN OIKEALLE KALLIO, L.P. SEN EDESSÄ JA PÄÄLLÄ

KARTTA 2.

M. HUURRE 1961

LIITTYY M. HUURTEEN
INVENTOINTIKERTOMUKSEEN

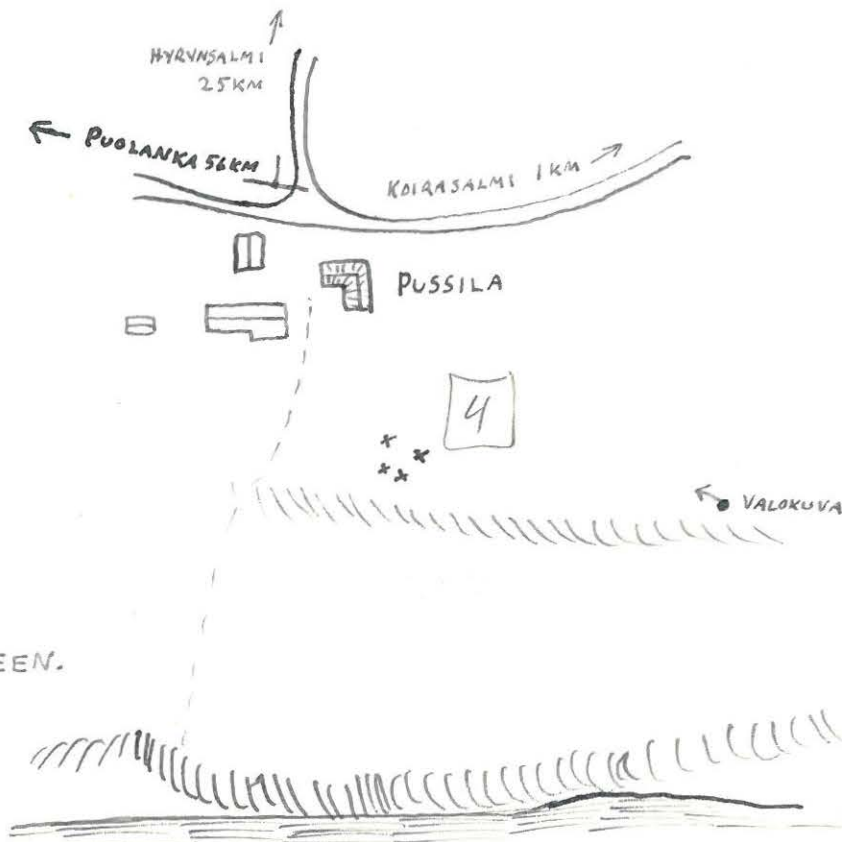
25690

6. PUSSILAN TALO. LÖYTÖJÄ ETU-
ALALLA OLEVALTA PELLOLTA.
TAKANA OIKEALLA PUSSILAN TEHAARA.

KORTTA 3.

[4]

M. HUURRE 1961

LIITTYY M. HUURTEEN
INVENTOINTI KERTOMUKSEEN.

0 30 40 m

25691

7. ONNENNIEMI. TALO KESKELLÄ, VASEM-
MALLA. Löydöt pellolta

KARTTA 4.

RISTIJÄRVI

--- TILOJEN RAJA
x LÖYTÖJÄ

M. HUURRE 1961
LIITTYY M. HUURTEEN
INVENTOINTIKERTOMUKSEEN.

25692

25693

8. PANORAAMA RISTIJÄRVEN HAUTAUSMAALTA ETELÄÄN.

1. KIRKKO, 2. PEHKOLA, 3. KOIRASALMEN LOSSI, 4. TUOMELA, 5. KÄRKELÄ,
6. KÄRKELÄNNIEMEN LÖYTÖPAIKKA, 7. HIETALAHTI

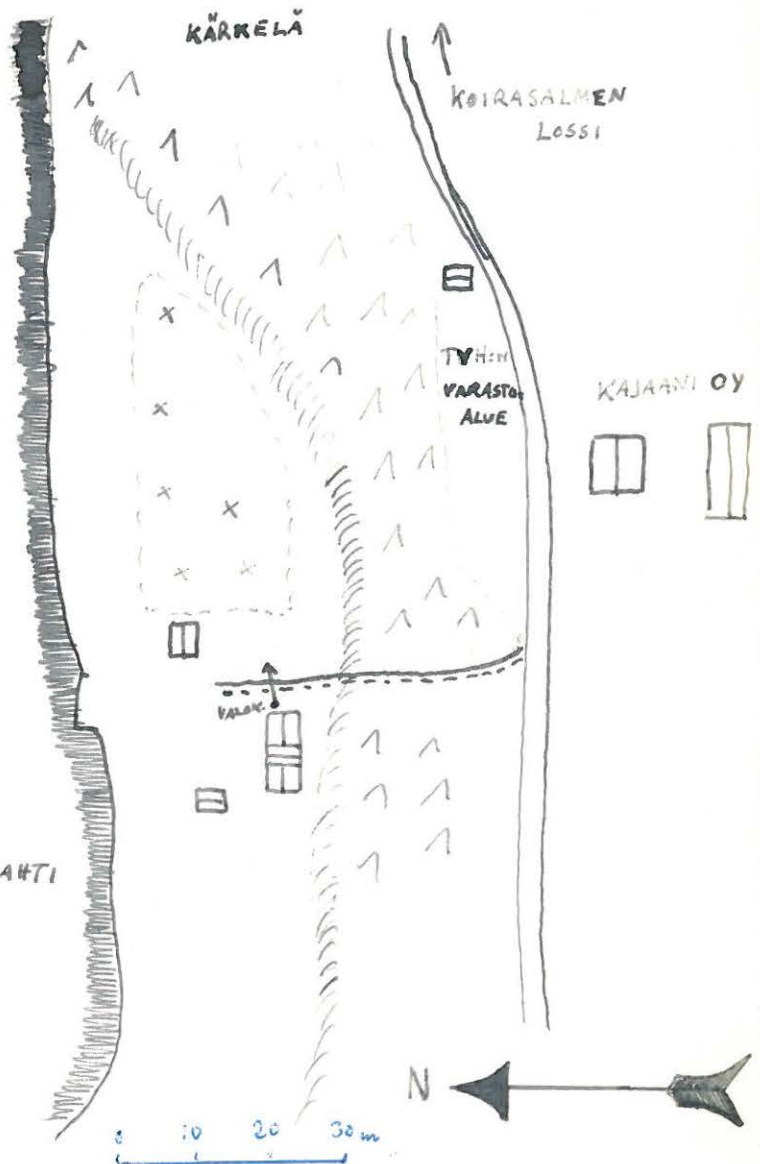
25694

9. KÄRKELÄNNIEMEN LÖYTÖPAIKKA
PELLOLLA. OIKEALLA METSÄN TAKANA
KÄRKELÄN RAKENNUKSIA.

HIETALAHTI

KARTTA 5.

M. HUURRE 1961

LIITTYY M. HUURTEEN
INVENTOINTIKERTOMUKSEEN

25695

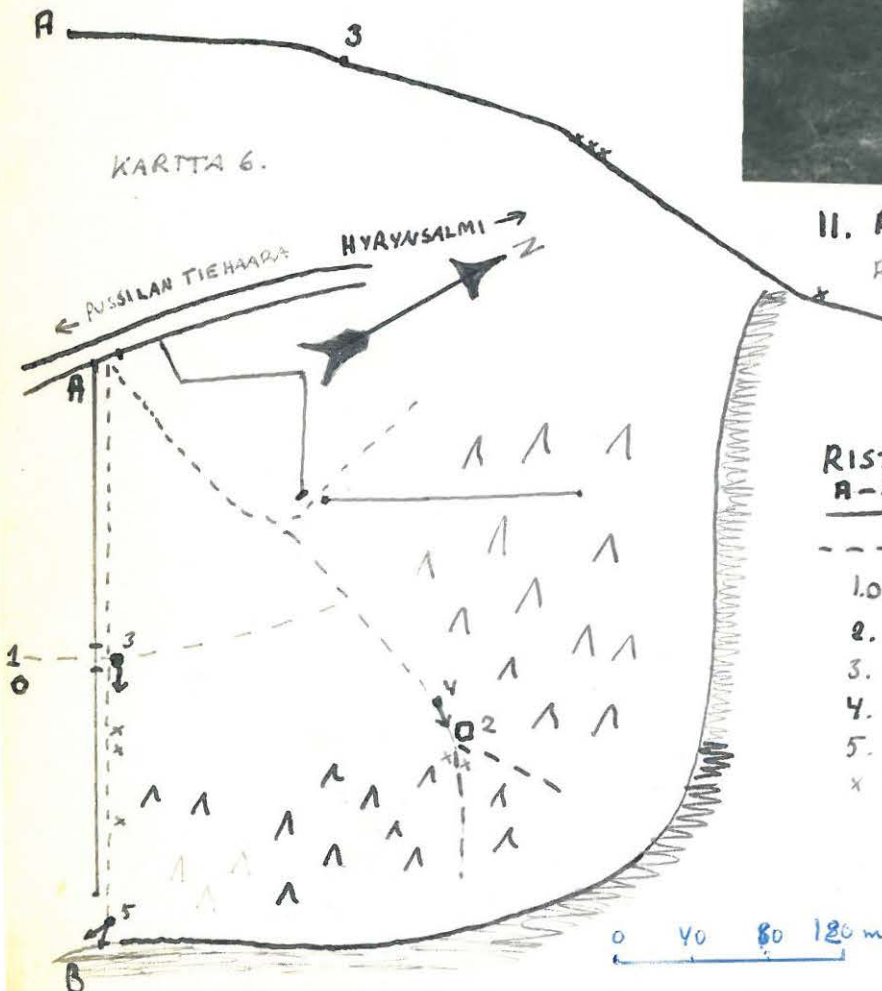

10. RISTIJÄRVEN HAUTAUSMAAN
AIDAN VIERESTÄ. JÄRVEN
TOISELLA RANNALLA KIRKONKYLÄ

25696

PROFILILUONNOS HAUTAUSMAAN
AIDAN KOHDALTA

11. ROVASTI F. F. LÖNNROTIN HAUTA
RISTIJÄRVEN HAUTAUSMAALLA.

RISTIJÄRVEN HAUTAUSMAA
A-B = profiili
RITA

- POLKU
- 1. KUOPPA
- 2. ROVASTI LÖNNROTIN HAUTA
- 3. VALOKUVA 10.
- 4. VALOKUVA 11.
- 5. VALOKUVA 8.
- x LÖYTÖJÄ

M. HUURRE 1961

LIITTYY M. HUURTEEN

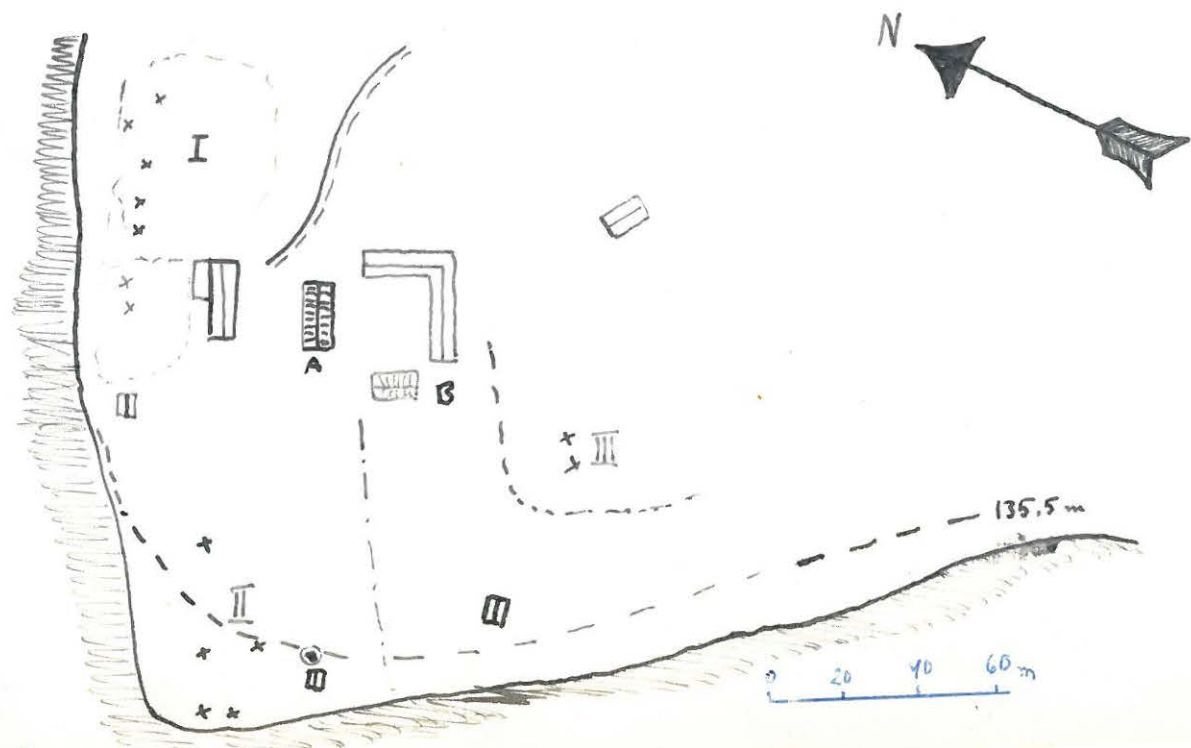
INVENTOINTIKERTOMUKSEEN

L: 8

12. TULINIEMI. 1. NAVETTA, JONKA TAKANA ON LÖYTÖPAIKKA I. 2. PÄÄRAKENNUS. 3. LEPONIEMI

KARTTA 7.

- A. TULINIEMI
- B. LEPONIEMI
- I LÖYTÖPAIKKA I
- II " II
- III " III

- - - KORKEUSKÄYRÄ 135,5 m = VESENNOUSU
- x LÖYTÖJÄ
- - - PELLON RAJA
- · - · - TILAN RAJA
- VALOKUUVUUSPAIKKA

M. HUURRE 1961

LIITTYY M. HUURTEEN INVENTOINTIKERTOMUKSEEN.

25700

LPI

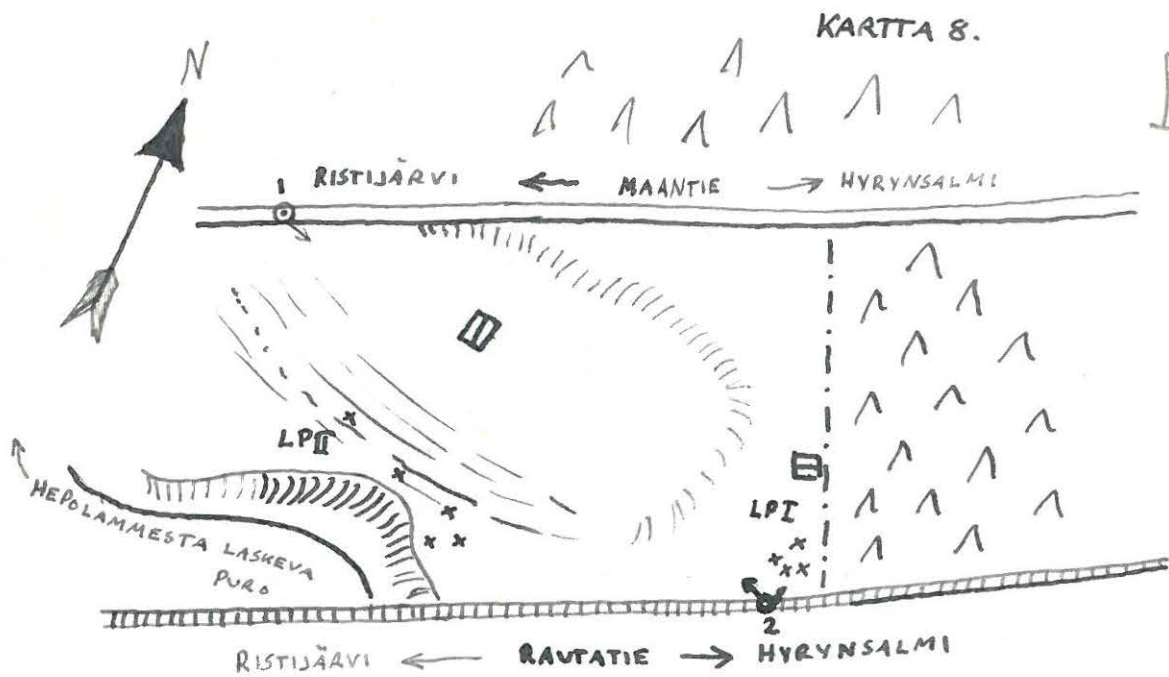
25701

LPI II →

13. KOIVURINTEEN ASUINPAIKKA
KUVATTUNA RISTIJÄRVEN - HYRYNSALMEN
RAUTATIETÄ. LPI II VASEMMALLA KESKELLÄ,
SEN TAKANA HEPOLAMMESTA TULEVAN PURON
UOMA. RISTIJÄRVEN - HYRYNSALMEN MAANTIEN
TAKANA RISTIJÄRVEN PAKARILAHTI, JONKA TOISEL-
LA PUOLELLA NÄÄMÖTTÄÄ KIRKONKYLÄ.

14. SAMA PAIKKA VASTAKKAISELTA
SUUNNALTA, MAANTIETÄ KUVATTUNA.
LPI METSÄN REUNASSA OLEVAN LADON
JA RAUTATIE VÄLILLÄ, LPI II JÄÄ
OIKEALLE.

- 1. Valokuva 14
- 2. Valokuva 13

M. HUURRE 1961

LIITTYY M. HUURTEEN
INVENTOINTIKERTOMUKSEEN.

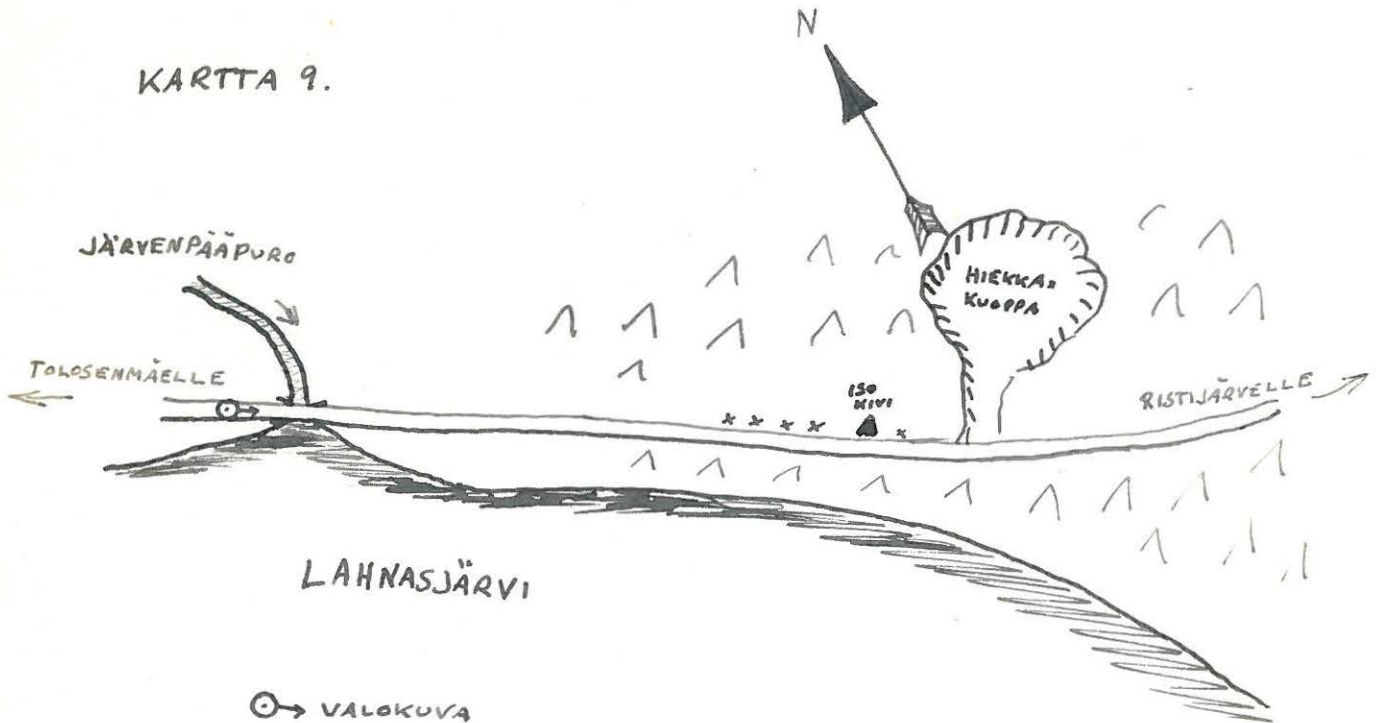

25702

15. JÄRVENPÄÄPURON SILTA
TOLOSENMÄEN TIELLÄ. LAHNAS-
JÄRVI OIKEALLA. HIEKKAKUOPPA
VASEMMALLA PUOLELLA TIETÄ
HIUKAN ENNEN MUTKAA.

KARTTA 9.

0 5 10 m

M. HUURRE 1961
LIITTYY M. HUURTEEN
INVENTOINTIKERTOMUKSEEN

25763

KIÄVES

LIESI →

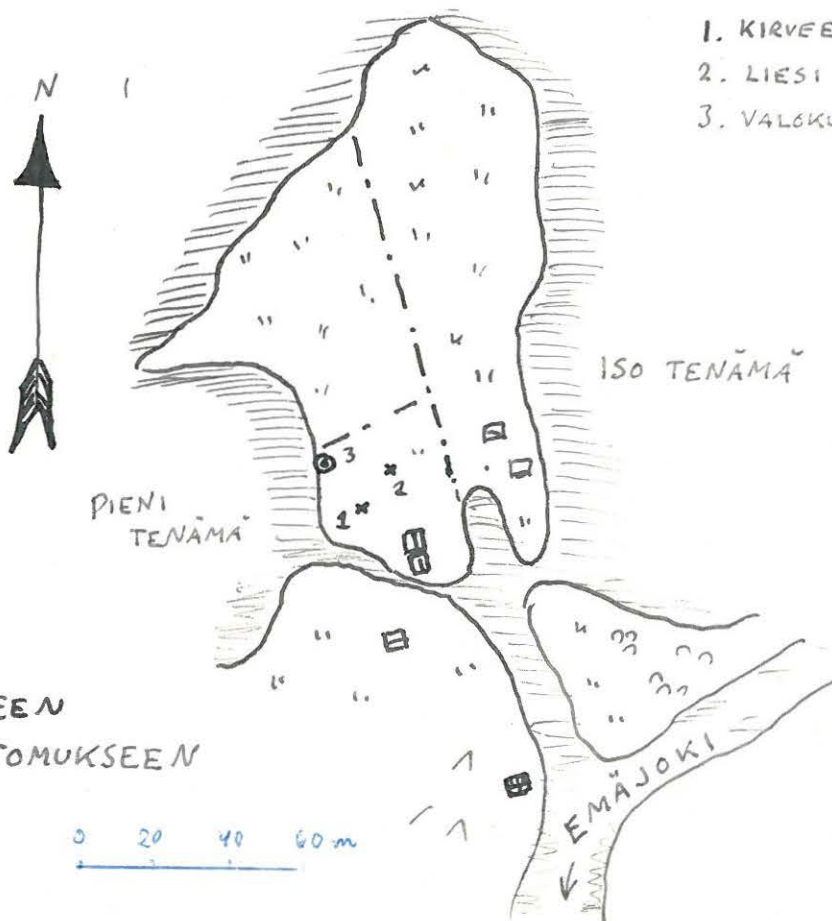
← KIÄVES

16. KANTTAJAN PELTOA. KIRVEEN

LP LADOSTA ETUOIKEALLA OLEVAN
KEPIN KOHDALLA. LIESI (?) AIVAN
VASEMMASSA LAIDASSA.

KARTTA 10

9

- 1. KIRVEEN LP.
- 2. LIESI ?
- 3. VALOKUVA

M. HUURRE 1961
LIITTYY M. HUURTEEN
INVENTOINTIKERTOMUKSEEN

0 20 40 60 m

Jat. 30/5-67

[12] - [29]

INVENTOINTIKERTOMUS RISTIJÄRVEN MUINAISLÖYDÖISTÄ
1962

Jatkoa Matti Huurteen inventointikertomukseen

MARTTI LINKOLA

HAKEMISTO

Esipuhe

KIVIKAUTISET ASUINPAIKAT

12. Vattuniemi	sivu 1.
13. Mäntylä	2.
14. Säkkilä	3. <i>Vst. Huurteen tarkastamattomia</i>
15. Väyrylä	4.
16. Alila	5.
17. Leinola	5.
18. Haaponiemi	6.
19. Pikkuvirranniemi	7.
20. Likoniemi	8.
21. Harjula	10.

EPÄVARMAT KIVIKAUTISET ASUINPAIKAT

22. Mutkala	11.
23. Kanerva	11.
(Seppälä)	12.

KIVIKAUTISET IRTOLÖYDÖT

24. Pyörre	13. <i>Vst. Huurteen tarkastamatt.</i>
25. Kummunaho	13. <i>hert. tarkastamatt.</i>
26. Kanttaja	14.
27. Kanerva	14.
28. Ranta	15.
29. Törmä	16.

TARKEMMIN SELVITTÄMÄTTÖMÄT KIVIKAUTISET LÖYDÖT

30. Eskola	17.
------------	-----

METALLILÖYDÖT

31. Mäntylä	18.
-------------	-----

Inventointikertomukseen liittyy 30 valokuvaa ja 20 kartta-
piirrosta. Numerointi on suoraa jatkoa M. Huurteen inv.-
kertomuksen numerointiin. Yleiskarttapiirroksessa, liite 1,
on kivikautinen asuinpaikka merkitty kaksoisympyrällä,
muut löydöt yksinkertaisella ympyrällä.

ESIPUHE

Keväällä 1962 sain Muinaistieteelliseltä Toimikunnalta tehtäväkseni suorittaa loppuun Ristijärven pitäjässä Iijärven-Emäjoen vesistön varsien muinaislöytöjen inventoinnin, jonka M. Huurre oli aloittanut edellisenä kesänä. (Ks. M. Huurteen inv.kertomusta.) Hän oli ehtinyt inventoida vain kirkonkylän tienoot sekä osan Iijärven etelärannasta. Inventointitehtäväni käsitti siis koko Ristijärven pitäjään kuuluvan osan Emäjokea Seitenoikean voimalaitokselle asti, Emäjokeen välittämästi liittyvien Pienijoen, Pienen Pyhännän ja Tenämäjärven rannat, Ristijärven pohjois- ja länsirannan sekä Iijärven rannat ja saaret em. osaa lukuunottamatta, samoin Lahnasjärven. Saatuaani tehtävän suoritetuksi ja kun aikaa ja varoja vielä riitti kävin myös tarkastamassa Pyhännän Eskolan ja Hii-sijärven Harjulan kiviesineiden löytöpaikat. Nämä ovatkin ainoat Iijärven-Emäjoen vesistöreitien ulkopuolelta peräisin olevat muinaislöydöt Ristijärven pitäjästä. Näin ollen voi oikeastaan katsoa myös varsinaisen PITÄJÄINVENTOINNIN Ristijärvellä tulleen suoritetuksi.

Kivikautisia asuinpaikkoja löytyi 10. Sen sijaan erään Huurteen asuinpaikaksi epäilemän löytöpaikan (Kanttaja) totesin mielestäni varmaksi irtolöydöksi.

Huurteen löydöt mukaan luettuina on Ristijärvellä varmoja kivikautisia asuinpaikkoja 20, joista enimmät ovat itse kirkonkylässä tai Jokikylän keskustassa. Rikkaimmalta vaikuttava asuinpaikka on sen sijaan Iijärven pohjoisrannalla oleva Li-koniemi. Uusimpien tietojen mukaan ei Leppikosken voimalaitoksen vedennosto vaikuta enää Iijärvellä ja Emäjoella. Jos vesi vähän nousisi se ei yleensä löytämiini asuinpaikkoihin ~~vaikuttaisi~~ vaikuttaisi, sillä ne, etenkin Jokikylässä sijaitse-

I KIVIKAUTISET ASUINPAIKAT

12. Vattuniemi

Taloud. kartta 147, Ristijärven kirkosta n. 1,5 km. suuntaan 305/400.

Omist: mv. Frans Oikarinen, os. Vattuniemi, Ristijärvi kk.

Löydöt: KM 15698:1-13.

Valokuvat 12 (4 kpl.), filmi 26138 - 26141.

Ks. liitteet 1 - 4.

Ristijärven KIRKONKYLÄÄN kuuluvan Ristijärven länsirannalla sijaitsevan Vattuniemen talon maalta löytyi suht. laajalta alalta kivikautisen asuinpaikan merkkejä. Päärakennuksen koillispuolella olevalta pellolta löytyi 6 kvarttsikaavinta (15698:1-6), 3 kvarttsiesinettä (15698:7-9) ja 26 kvartsi-iskosta (15698:10), näistä mm. kaksi kaavinta aivan päärakennuksen pohjoissivun luota (ks. karttaa, liite 3). Kvarttsien löytöalue on rannan suuntainen ja levenee päärakennuksen luona, (joka ilm. peittää osan asuinpaikkaa). Äärimmäisinä pohjoisessa löytyi pari iskosta niemen Pussilahden (Koiralahden) suuntaan viettävältä osalta. Yksi iskos tavattiin puutarhasta talon päärakennuksen ja rannan väliltä.

Maasto on osittain tasaista, osittain etelään, osittain koilliseen viettävää peltoa; asuinpaikka-alue "kääntää kasvonsa" noin kaakkoon. Vesiraja on kivikkoinen, eikä siitä löytynyt kvartseja. Kvartsit tulivat alueelta, joka sijoittuu 2½ ja 4 m:n korkeuden vedenpinnasta väliin. Kuvat 26139 - 26141.

Toinen kvarttsien löytöpaikka Vattuniemessä oli päärakennuksen lounaispuolella oleva äestetty pelto, joka on heti rakennusten takana. Siitä löytyi kaksi kaavinta (15698:11-12) ja 6 iskosta (15698:13). Pelto sijaitsee saunan ja tien välissä,

ja sen alareuna on n. 10 m. Ristijärven rannasta. Pelto on loivasti etelään, vinottain kohti Ristijärveä viettävää, ja sen korkeus veden pinnasta on 2-3 m. Iskoksista pari löytyi aivan saunan rannasta suht. läheltä vesirajaa.

Suorittaessani tutkimuksia Vattuniemen maalla sain talossa kuulla, että vajaat 60 vuotta sitten oli löydetty eräs kiviesine, joka nyt oli hukassa. Se oli ollut litteä, toista tuumaa paksu reikäkivi, jonka reikä oli vajaasti kaksi sormea leveä. Esineen pituudeksi arveltiin 25(-20) cm. Muistin mukaan piirrettynä se oli tällainen:

Esine oli löydetty karjakujalta ("lehmät talloneet esiin"), jolla on nyt taloon johtava autotie, päärakeannuksesta n. 100 m. länteen ja Pussi-eli Koiralahdesta etelään työntyvän pikku poukaman rannasta vajaat 100 m. koilliseen. Maasto tällä paikalla on kumpuilevaa ja se viettää loivasti kohti em. lahdelmaa. Löytöpaikan korkeus Pussilahden pinnasta on vähint. 3 m. Välittömästi sen itäpuolella on Vattuniemen lounainen pelto, jolta kvartsit löytyivät. Kuvat 26138, 26140 ja 26141, karttaliite 4.

13. Mäntylä

Taloud. kartta 147, Ristijärven kirkosta n. 5,5 km. suuntaan 40/400.

Omist: mv. Lauri Kemppainen, os. Jokikylä.

Löydöt: KM 15699:1-4.

Valokuvat: 13 (2 kpl.), filmi 26142, 26143.

Ks. liitteet 1, 5, 6.

Ristijärven ~~JOKIKYLÄSSÄ~~, kylän eteläreunalla, on Emäjoen länsirannalla n. 100 m. joesta Lauri Kemppaisen omistama Mäntylän tilan

päärakennus. Sen itäpuolelta, heti rakennuksen luota, sekä rakennuksen lounaispuolelta löytyi perunapalloista 2 palaa piitä (15699:1) ja kaksi kvartsikaavinta (15699:2-3) sekä 4 kvartsi-iskosta (15699:4). Maasto on käytännöllisesti katsoen tasaista, tuskin huomattavasti jokeen päin viettävää peltoa. Maaperä on kivetöntä hiekkaa. Rantatörmä jokeen on n. 7 m. korkea. Laajemmat peltoalueet ympärillä tutkittiin, mutta niiltä ei kvartseja löytynyt.

14. Säkkilä (osittain Karjalan ja Heiskalan tiloja)

Taloud. kartta 147, Ristijärven kirkosta n. 6,2 km. suuntaan 45/400.

Omist.: Säkkilä: mv. Heikki Heikkinen, os. Jokikylä.

Karjala: mv. Eino Karjalainen, os. Jokikylä.

Heiskala: mv. Paavo Karjalainen, os. Jokikylä.

Löydöt: KM 2378:1 (entinen), 15700:1-7.

Valokuvat: 14 (3 kpl.), filmi 26144 -26146.

Ks. liitteet 1, 5, 7.

Kansallismuseossa on Ristijärven pitäjästä ammuin löydetty latuskainen nuijakivi (2378:1), jonka löytötiedoissa mainitaan vain: "Saatu Säkkilästä". Ristijärven JOKIKYLÄSSÄ on Pienestä Pyhännästä Emäjokeen laskevan Pienijoen suun etelärannalla kolme maatilaa: Säkkilä, Karjala ja Heiskala, jotka kaikki ovat entistä Säkkilän tilaa. Aluetta tutkittaessa löytyi Karjalan ja Säkkilän mailta kyseisten talojen välistä kynnöspellosta pii-iskos (15700:1), kvartsikaavin (15700:2), kvartsiesine (15700:3), kvartsisäle (15700:4), 20 kvartsi-iskosta (15700:5) ja kvartsiitti-iskos (15700:6). Pii-iskos löytyi Karjalan maalta; Säkkilän puolelta löydetty piipala osoittautui pyssypiiksi.

Paikka on verrattain jyrkästi luoteeseen Pienijoen rantaan viettä-

vää peltoa, joka päättyy jyrkänlaiseen rantatörmään. Talojen välisen tien korkeus joen pinnasta on n. 8 m.; löydöt tulivat sitä alemmaa, mutta kuitenkin korkeuskäyrän 140 m. merenpinnasta yläpuolella olevalta niivoolta. Talojen metsän puolella pelto jatkuu tasaisena aina metsään asti.

Heiskalan tilan maalta Karjalan tilan länsipuolelta, n. 75 m. Karjalan päärakennuksesta lounaaseen ja n. 50 m. Heiskalan talosta koilliseen löytyi pellostä samalta niivoolta kuin löydöt 15700:1-6 yksi iso ja 4 pientä kvartsi-iskosta (15700:7). Paikka liittyy välittömästi Säkčilän-Karjalan asuinpaikkaan.

On täysi syy olettaa, että nuijakivi KM 2378:1 on peräisin täältä entisen suuren Säkčilän tilan mailta sijaitsevalta asuinpaikalta.

15. Väyrylä

Taloud. kartta 147, Ristijärven kirkosta n. 7,3 km. suuntaan 42/400.

Omist.: mv. Arvi Torvinen, os. Jokikylä pa 1.

Löydöt: KM 15701:1-2.

Valokuvat: 15 (2 kpl.), filmi 26147, 26148.

Ks. liitteet 1, 5, 8.

Löytöpaikka on Ristijärven JOKIKYLÄSSÄ Pienijoen pohjoisrannalla leveän lahdelman rannalla suht. lähellä Pienijoen laskua Emäjokeen. Väyrylän talosta kansakoululle vievän tien oikean laidan luota n. 100 m. päärakennuksesta itään ja n. 200 m. kansakoulusta länsiluoteeseen löytyi perunapellosta todennäk. kvartsikaavin (15701:1), ja tämän paikan kohdalta aivan rannasta hiekkakankaan vierineen rinteeseen juurelta n. 1½ m:n korkeudelta vedestä löytyi 5 kvartsi-iskosta (15701:2). Ranta-alue on verrattain jyrkästi etelään viettävää, pientä mäntyä kasvavaa hiekkasta kangasmaata, jonka takana ovat hyvin loivasti lounaaseen viettävät viljelykset. Itse rantatörmä on n. 4 m. korkea, mutta törmäksi loiva. Rannassa iskosten

löytöpaikan tienoille tehdyt koekuopat eivät paljastaneet mitään maakerroksista, iskoksista pienin tosin löytyi hiekan sisästä koekuoppaa tehtäessä.

16. Alila

Taloud. kartta 147, Ristijärven kirkosta n. 7,1 km. suuntaan 48/400.

Omist.: mv. Eeli Leinonen, os. Jokikylä pa 1.

Löydöt: KM 15702: 1-3.

Valokuva: 16 (1 kpl.), filmi 26149.

Ks. liitteet 1, 5, 9.

Ristijärven JOKIKYLÄSSÄ Pienijoen pohjoisrannalla rautatiesillan länsipuolella, n. 100 m. rautatiestä, sijaitsee Alilan päärakennus. Sen lounaispuolelta hiukan voimajohdon tolpan yläpuolelta löytyi samalta nivoolta kolme kaunista kvartsi-iskosta (15702:3). Löytökohdalla on jyrkähkösti, sen alapuolella loivemmin etelään päin, kohti Pienijoen 2+ m. korkeaa rantatörmää viettävää peltoa. Löytöpaikan korkeus Pienijoen pinnasta on n. 6 m. ja sen etäisyys joen rannasta n. 100 m.

Alempaa aivan peltosarkojen alapäästä saunan luoteispuolelta rantatörmän päältä n. 3 m:n korkeudelta joen pinnasta löytyi kvartsi-esine (15702:1) ja kvartsi- ja kvartsiitti-iskoksia yhteensä 6 kpl. (15702:2).

17. Leinola

Taloud. kartta 147, Ristijärven kirkosta n. 7, 1 km. suuntaan 50/400.

Omist.: mv. Lauri Tolonen, os. Jokikylä pa 1.

Löydöt: KM 15703:1-2.

Valokuva: 17 (1 kpl.), filmi 26150.

Ks. liitteet 1, 5, 10.

Ristijärven JOKIKYLÄSSÄ Pienijoen pohjoisrannalla rautatiesillan itäpuolella, yli 200 m. rautatiestä itään sijaitsee Leinolan pää-rakennus. Sen länsipuolella olevasta perunamaasta löytyi aivan talon läheltä, siitä hiukan joetalle päin, kvartsikaavin (15703:2) ja talon pohjoisnurkan korkeudelta pii-iskos (15703:1). Talon eteläpäädyn etäisyys Pienijoen rantaviivasta on n. 70 m., piin lp:n etäisyys n. 85 m. Ylempänä sijaitsevilta isoilta kynnösaloilta ei löytynyt mitään asuinpaikkamerkkejä. Löytöpaikalla maasto on loivasti etelään päin, kohti Pienijoen 3 - 4 m. korkeaa rantatörmää viettävää peltoa. Kvartsin lp:n korkeus veden pinnasta on runs. 4 m., piin vähint. 5 m.

18. Haaponiemi

Taloud. kartta 147, Ristijärven kirkosta 7,1 km. suuntaan 60/400.

Omist.: mv. Matti Mikkonen, os. Jokikylä.

Löydöt: KM 15704:1-5.

Valokuva: 18 (1 kpl.), filmi 26200.

Ks. liitteet 1, 5, 11.

Ristijärven JOKIKYLÄSSÄ Emäjokeen Pienijoen välityksellä liittyvän Pieni Pyhäntä-nimisen järven itärannalla sijaitsee Haaponiemen talo vaaran korkeimman kohdan juurella. Haaponiemen talon maalta löytyi kvartsikirveen teelmää (15704:1-2), kvartsikaavin (15704:3), kvartsiesine (15704:4) ja 7 kvartsi-iskosta (15704:5). Löydät ovat peräisin osittain talon pohjoispuolelta melko jyrkästi kaartuvalla rantatörmällä sijaitsevasta perunapellosta, osittain talon länsipuolella matalan, heinää kasvavan niemen hiekkaiselta rannalta, ai-

van veden rajasta ja osaksi vedestäkin. Perunapellosta tavattujen kvartsien löytöpaikalla maaperä on hiekkamultaa, joka alempana muuttuu savimullaksi. Pellon yläpuolella kasvaa mäntymetsää.

19. Pikkuvirranniemi (Kajaani Oy:n maata)

Taloud. kartta 147, Ristijärven kirkosta n. 12,5 km. suuntaan 55/400.

Omist.: Kajaani Oy.

Löydöt: KM 15705:1-7.

Valokuva: 19 (1 kpl.), filmi 26151.

Ks. liitteet 1, 12, 13.

Ristijärven JOKIKYLÄSSÄ, kylän metsäkulmalla, Karppilan rautatieasemalta n. 3 km. itäkaakkoon, parin km:n päässä Hyrynsalmen pitäjän rajasta, Rokaajoen suun pohjoispuolella, on Emäjoessa syväälle itään päin työntyvä hiekkasärkkien täyttämä poukama. Se on ennen ollut järvi, mutta vesi on paikalla laskenut ruoppauksen vuoksi 2 metriä. Täältä löytyi kvartsiesine (15705:1), käyttöjälkinen kvartsi (15705:2), todennäk. kvartsikaavin (15705:3), kvartsikaavimen teelmä (15705:4), 22 kvartsi-iskosta (15705:5-6) sekä todennäk. kivilaji-iskos (15705:7). Kvartsi on enimmäkseen huonolaatuisia. Löytöjen pääosa on peräisin poukaman eteläisen päätyniemekkeen (nimeltään Pikkuvirranniemi) 8 m. korkean jyrkän metsäisen törmän juurelta kiviseltä rantalietteeltä. Pari iskosta on lisäksi peräisin poukaman pohjoislaidan (nimeltään Pottuniemi) edellistä matalamman ja loivemman rantatörmän juurelta rantalietteeltä pienen puron suusta hiukan luoteeseen. Niemekkeet ovat Kajaanin Oy:n maata, niiden välissä poukaman perukassa sijaitsee Eero Lahden omistama tila.

20. Likoniemi (Salmelan ja Ukkolan tilojen maata)

Taloud. kartta 147. Ristijärven kirkosta n. 5,8 km. suuntaan 325/400.

Omist.: Salmela: mv. Antti Rautiainen, os. Karhulankylä, Ristijärvi.

Ukkola: Aapeli Mikkonen, os. Karhulankylä, Ristijärvi.

Löydöt: KM 15706:1-22, 15707, lisäksi kaivauslöydöt 15713:1-122.

Valokuvat: 20 (6 kpl.), filmi 26152 - 26157.

Ks. liitteet 1, 14, 15.

Ks. myös kaivauskertomusta top. arkistossa.

Ristijärven KIRKONKYLÄÄN kuuluvassa KARHULANKYLÄSSÄ on Karhulan salmen pohjoisrannalla matala mäntyä kasvava hakattu metsäniemi, jonka kärjen nimi on Likoniemi. (Nimen se on saanut siitä, että paikalla on ennen liotettu rantavedessä pellavaa.) Mäntymetsää kasvava osa on Salmelan maata, sen itäpuolella on Ukkolan viljelty palsta, jonka itäpuolella on jälleen Salmelan maata. Maasto on matalaa, hyvin loivasti järveä kohti viettävää hiekkakangasta, myös Ukkolan viljelys on hiekkamaalla.

Ensimmäinen käynti 28.6.: Likoniemen kärjestä löytyi rantahiekasta kvartseja, jotka selvästi olivat huuhtoutuneet n. 1 m. korkeasta hiekkamaan rantatörmästä. Tulvien rantaa syövä vaikutus näkyy paikalla erityisen hyvin siitä, että hiekkarannassa lähellä vettä oli esillä puiden juurakoita, jotka vielä olivat juuriltaan kiinni, ks. valok. 26156, 26157. Paikalla oli myös palaneita isoja kiviä: liesien jätteitä. Löydöt: Kvartsinuolenkärjen teelmä (15706:1), 3 kvartsikaavinta (15706:2-4), kvartsiesine (15706:5) ja kvartsi-iskoksia ja -siruja yhtl 49 kpl. (15706:6) sekä palanutta luuta 4 sirua (15706:7).

Ukkolan saunan ja perunapellon länsipuolelta (Salmelan maalta)

löytyi perunapellosta ilm. joutokivenä heitetty poikkikirves (15706:8) aivan maan pinnalta turpeen päältä, lisäksi polunta-paiselta kvartsisiesine (15706:9), 2 kvartsi-iskosta (15706:10), siru palanutta luuta (15706:11) sekä todennäk. kivilaji-iskos (15706:12).

Ukkolan alapellosta (perunapellosta) löytyi 2 kvartsiikaavinta (15706:13-14), 2 kvartsisiesinettä (15706:15-16) sekä 23 kvartsi-iskosta (15706:17).

Maanomistajaa Ukkolasta tiedusteltaessa saatiin sieltä kehdonjal-laksenmuotoinen kirves (15707), jonka Ukkolan iäkäs isäntä Aapeli Mikkonen oli löytänyt peltoa kuokalla raivatessaan 1930-luvun loppulla kuokanterän syvyydestä. Esine oli löytynyt juuri nykyisestä perunapellosta, mistä kvartseja tuli runsaasti. Aapeli Mikkonen kertoi myös, että palaneita isoja kiviä, jopa selviä liedenpohjia oli löydetty talon peltoja raivattaessa, mutta ne oli tuhottu.

Myös Ukkolan palsaan itäpuolelta (jälleen Salmelan maata) Ukkolan pirtistä n. 100 m. itään löytyi oraspellon alalaidasta n. 10 m:n päästä ja 2 m:n korkeudelta vesirajasta 9 kvartsi-iskosta (15706:18) ja yksi kvartsiitti-iskos (15706:19).

Näiden erillisten löytöpaikkojen väliltä ei voi tutkia, mutta ilmeisesti asuinpaikka-alue on yhtenäinen. Maa oli monin paikoin punainen. Ylemmiltä peltopalstoilta ei löytynyt mitään, joten asuinpaikka-alue rajoittuu nykyisellään rannan läheisyyteen. Toinen käynti 24.7.: Likoniemen kärjen hietikolta löytyi 16 kvartsi-iskosta (15706:20). Rantapolulta Ukkolan saunan länsipuolelta (Salmelan maata) löytyi 3 kvartsi-iskosta (15706:21) ja 4 sirua palanutta luuta (15706:22).

Likoniemen asuinpaikan alareunaa kevättulvat tuhoavat jatkuvasti joka vuosi.

21. Harjula (Rek.N:o 60)

Taloud. kartta 148, Ristijärven kirkosta n. 25 km. suuntaan noin 150/400.

Omist.: mv. Antti Härkönen, os. Hiisijärvi.

Löydöt: KM 3690:1, Kuopion Museo 1186 (entisiä), KM 15708:1-2.

Valokuva: 21 (1 kpl.), filmi 26158.

Ks. liitteet 1 ja 16.

Ristijärven pitäjän kaakkoiskulmalta, HIISIJÄRVEN kylän Harjulasta on yli 60 vuotta sitten löydetty kaksi kivitalttaa (KM 3690:1, Kuopion Museo 1186). Harjulan talon vanhaisäntä Antti Härkönen muisti vielä löytöpaikan. Se sijaitsee Hiisijärven kylätaajaman länsipuolella Harjulan talosta noin 500 m. lounaaseen, Ristijärvi-Hiisijärvi-tien varressa ns. Vanhanjoen yli vievän rummun itäpuolella, vajaat 100 m. tien pohjoispuolella paikalla, missä nyt on hiekkakuoppa. Taltat on löydetty paikalta ennen hiekkakuopan tekoa, ja ne ovat tulleet esiin ilmeisesti maan vierinnän ansiosta. Aivan täsmällisesti ei löytökohta ollut tiedossa. Paikka on Harjulan maata.

Maasto löytöpaikalla on 20 m. leveä deltamuodostuma, jonka maaperä on kerrallista hiekkaa. Metsä on kuivaa kangasta. Paikkaa tutkittaessa löytyi hiekkakuopan reunan itäkulmasta n. 20 cm:n syvyydeltä maan pinnasta palaneita kiviä, hiukan punamaata ja näiden alta hiiltä. Paikalla oli vielä pari lohjennutta kvartsiitin kappaletta; ilmeisesti lieden jäte. Hiekkakuopasta löytyi irtohiekkasta 2 pientä kvartsi-iskosta (15708:1) ja 3 sirua palanutta luuta (15708:2).

Paikka on 200 vuotta sitten kaivun tuloksena romahtusmaisesti laskeneen suur-Hiisijärven entisen rannan tasolla. Asuinpaikan sijainti tässä viittaa siihen, että Hiisijärven ranta myös kivikaudella on ollut tällä nivolla.

II EPÄVARMAT KIVIKAUTISET ASUINPAIKAT

=====

22. Mutkala

Taloud. kartta 147, Ristijärven kirkosta n. 9 km. suuntaan 45/400.

Omist.: Kajaani Oy.

Löydö: KM 15709.

Valokuvat: 22 (2 kpl.), filmi 26159, 26160.

Ks. liitteet 1, 5, 20.

JOKIKYLÄN asemalta n. 1 km. luoteeseen Emäjoen mutkan etelärannalla sijaitsee Kajaani Oy:n omistama Mutkalan tila. Sen päärakennuksen julkisivun edestä, n. 60 m. sen eteläpuolelta löytyi kynnökseltä, johon on kokeilua varten kylvetty kuusta, kookas kvartsiitti-iskos (15709:1). Läheiset laajat kynnöspeltoalueet tutkittiin, mutta mitään muuta ei löytynyt. Mutkalan talon pelot sijaitsevat korkean (n. 7 m.) joenrantatörmän päällä ja nousevat hyvin loivasti etelään päin pientä metsikköä ja Jokikylän keskustaa kohti. Löytöpaikalta on Emäjoen rantaan lähes 250 m. Koekuopat paljastivat lp:lla savipitoisen maan, muttei mitään muuta. Alempana, lähempänä rantaa, on maa hiekkapitoisempaa.

23. Kanerva

Vrt. Huurteen inv. 1961, intolähtöjä

Taloud. kartta 147, Ristijärven kirkosta n. 5 km. suuntaan 328/400.

Omist.: Juhani Keränen, os. Karhula, Ristijärvi.

Valokuva: 23 (1 kpl.), filmi 26161.

Ks. liitteet 1, 17, 18.

Ristijärven KIRKONKYLÄÄN kuuluvassa KARHULANKYLÄSSÄ sijaitsevas- ta Kanervan talosta n. 350 m. itään löytyi Ristijärven-Tolosen- joen maantien varresta outo nuotionpohja. Sen sijainti on n. 30 m. länteen 21/3 km:n tolpast ja n. 20 m. Lahnasjärven pohjois- perukan rannasta. Tässä paikassa näkyi tien pohjoissivun ojasei-

nämässä hiili-likamaa-palomaa-kuoppa; ks. piirrettyjä karttoja, liitteet 17 ja 18. Maanpinnan korkeus on paikalla n. 2 m. Lahnasjärven pinnasta. Maasto tasaisesti ylenevää hiekkaista mäntykangasta; ks. profiilia, liite 17. Esiintymää tutkittaessa kävi ilmi, että hiili jatkui ainakin 50 cm. pohjoiseen (poispäin tiestä), likamaa-alue laajeni sinne päin ja palomaakin jatkui. Ympäristöstä ei löydetty kvartseja eikä muita asuinpaikan merkkejä. Laajoja etsintöjä suoritettiin järven ja kylän takaisen hiekkakankaan rinteillä: hiekkakuopat, tien ojat, polut: ei kvartseja eikä maakerroksissa mitään asuinpaikkaan viittaavaa.

24

(Seppälä, Halttulanniemi)

Ristijärven KIRKONKYLÄÄN kuuluvassa KARHULANKYLÄSSÄ Aapeli Mikosen poika Matti Mikkonem (Ukkolan talosta) kertoi, että joku opettaja oli löytänyt "ruukunpalasia" Iijärven Halttulanniemen hiekkarannalta. Alue, joka sijaitsee metsärannalla Karhulankylän länsipuolella, tutkittiin, mutta mitään asuinpaikkamerkkejä ei ollut. Halttulanniemi kuuluu Seppälän maihin (omist. Viljo ja Juhani Keränen, os. Karhula, Ristijärvi).

III KIVIKAUTISET IRTOLÖYDÖT
=====

25

24. Pyörre

Taloud. kartta 147, Ristijärven kirkosta n. 2,5 km. suuntaan 55/400.

Omist.: mv. Jaakko Härkönen, os. Pyörre, Ristijärvi kk.

Löytö: Uurrenuija (Ristijärven kansakoululla).

Valokuva: 24 (1 kpl.), filmi 26162.

Ks. liitteet 1 ja 19.

Ristijärven kansakoululla on uurrenuija, joka on löydetty keväällä 1950 Ristijärven KIRKONKYLÄÄN kuuluvasta Kummunsaaresta, Pyörteen talon päärakennuksesta n. 65 m. kaakkoon. Löytöpaikalta on matkaa Emäjokeen n. 200 m. Maasto on loivasti kaakkoon kohti suota ja sen takaista Emäjokea viettävää peltoa. Lp:n korkeus Emäjoen pinnasta on n. 2 m. Löytö oli tehty uutta peltoa koivikkoon raivattaessa ojan kaivuussa. Maaperä on savimultaa, alla kova savi.

Tutkimukset : ks. no 25.

26

25. Kummunaho

Taloud. kartta 147, Ristijärven kirkosta n. 2,5 km. suuntaan 40/400.

Omist.: mv. Paavo Leinonen, os. Kummunaho, Ristijärvi kk.

Löytö: Reikäkivi (Ristijärven kansakoululla).

Valokuva: 25 (1 kpl.), filmi 26163.

Ks. liitteet 1 ja 19.

Ristijärven kansakoululla on reikäkivi, joka on löydetty kesällä 1951 Ristijärven KIRKONKYLÄÄN kuuluvalta Kummunsaarelta läheltä Tenämäjärven rantaa, n. 100 m. Kummunahon talon päärakennuksesta länteen ja n. 100 m. Tenämäjärven rannasta, aivan Kusti Keräsen omistaman (itse kirkonkylässä sijaitsevan) Mäntylän tilan sivu-

palstan rajalta. Paikka on hyvin loivasti luoteeseen Tenämäjärveen viettävää peltoa, joka on raivattu sodan jälkeen. Lp:n korkeus Tenämäjärven pinnasta on n. 2,5 m. Löytö oli tehty ojaa kaivettaessa. Maaperä on (savi)multamaata.

Tutkimukset: Koekuopat sekä Kummunahon että Pyörteen löytöpaikoilla ja lisäksi ylhäällä metsän hiekkamaassa: ei mitään.

Koko Kummunsaaren perunapellot tutkittu: ei kvartseja.

Kummunsaari on matala, korkeimmilta kohdiltaan hiekkaa ja kivikkoa.

9

26. Kanttaja

Ks. M. Huurteen inventointikertomusta Ristijärveltä, inv. n:o 9. M. Huurre pitää Kanttajaa löytöjen perusteella mahd. kivikaut. asuinpaikkana, vaikkei hän tutkimuksissaan sieltä löytänyt selviä asuinpaikan merkkejä. Käydessäni paikalla en löytänyt sieltä asuinpaikkaan viittaavia merkkejä. Paikkakunnalla sain kuulla, että koko Kanttajanniemi olisi joen tulvien tuomista maista muodostunut. Se ei näin voisi olla kivikautisen asuinpaikan sija, vaan poikkikirves, joka paikalta löydetty, olisi (ehkä aikoinaan veteen pudonnut) irtolöytö. Huurteen kertomuksessa mainitut Tauno Kinnusen näkemät nuotionpohjat olisivat myöhempien aikojen niit-
tyväen tai kalamiesten tekemiä.

23

27. Kanerva

Taloudl kartta 147, Ristijärven kirkosta n. 5 km. suuntaan 325/400.

Omist.: Juhani Keränen, os. Karhula, Ristijärvi.

Löytö: Km 12206.

Ks. liite 1.

Ks. M. Huurteen inventointikertomusta Ristijärveltä.

En tavoittanut löytäjää enempää kuin Huurrekaan edell. kesänä. Löytäjä Eero Keränen oli juuri muuttanut Mikkeliin, eikä hänen osoitteensa ollut tiedossa. Löydöstä tietää myös Varpaisjärvellä asuva Aarne Keränen, os. Petäjämäki, Lukkarila. Tulin samaan tulokseen kuin Huurre, että kyseessä on irtolöytö. Tutkimuksista ks. no 23.

24

28. Ranta

Taloud. kartta 147, Ristijärven kirkosta n. 5 km. suuntaan 315/400.

Omist.: mv. Toivo Keränen, os. Karhula, Ristijärvi.

Läytö: KM 15710.

Valokuva: 28 (1 kpl.), filmi 26164.

Ks. liite 1.

Inventointimat kallani Ristijärven KIRKONKYLÄÄN kuuluvassa KARHULANKYLÄSSÄ lunastin 7-vuotiaalta koululaiselta Hannu Keräseltä (os. Karhula, Ristijärvi) hänen löytämänsä reikäkiven (15710). Esineen hän oli löytänyt samana kesänä kesäkuun alussa perunanpanossa ollessaan. Löytö oli vakoja ajettaessa noussut maan pinnalle. Lp. on Rannan päärakennuksesta n. 500 m. etelään, Lahnasjärven länsirannasta vajaan 100 m., kylästä viljelyksille vievän tien oikealla (eli länsi-) puolella, noin Seppälän talon kohdalla. Maasto on hyvin loivasti koilliseen kohti Lahnasjärven niittyrautaa viettävää peltoa. Lp. on 2 m. Lahnasjärven pinnan yläpuolella. Maaperä on savimultaa.

Tutkimukset laajoilla kynnöspelloilla eivät tuottaneet kvartseja, eikä talon väkikään ollut koskaan havainnut mitään asuinpaikkaan mahdollisesti viittaavia merkkejä.

28

29. Törmä

Taloud. kartta 147, Ristijärven kirkosta n. 5,6 km. suuntaan 320/400.

Omist.: mv. Reino Keränen, os. Karhula, Ristijärvi.

Löytö: KM 15711.

Valokuvat: 29 (2 kpl.), filmi 26165, 26166.

Ks. liite 1.

Ristijärven KIRKONKYLÄÄN kuuluvassa KARHULANKYLÄSSÄ löysin inventointitutkimuksissa Iijärven Karhulansalmen etelärannalla sijaitsevan Törmän talon päärakennuksesta n. 60 m. kaakkoon yhden kvartsi-iskoksen (15711) perunasarkojen yläpäästä. Maasto on loivasti itään kohti Lahnasjärveä viettävää peltoa; itse talo on törmän päällä, joka viettää jyrkästi pohjoiseen Karhulansalmelle. Lp:n korkeus vedenpinnasta on n. 6 m.

Laajat perunapellot tutkittiin: Kvartseja oli, mutta kaikki luonnonmuotoja.

Tämä löytö, kuten muutkin Karhulankylän irtolöydöt, saattaa olla yhteydessä läheiseen Likoniemen asuinpaikkaan (n:o 20).

IV TARKEMMIN SELVITTÄMÄTTÖMÄT KIVIKAUTISET LÖYDÖT
 =====

29 30. Eskola

Taloud. kartta 147, Ristijärven kirkosta runs. 10 km. suuntaan n. 145/400.

Omist.: mv. Esko Oikarinen, os. Pyhännänkylä, Ristijärvi.

Löytö: KM 3896.

Ks. liite 1.

Kansallismuseossa on tasataltta (3896), joka on aikoinaan löydetty Ristijärven pitäjän PYHÄNNÄN kylän Eskolan talon pellosta. Eskolan tila sijaitsee Pyhännän keskikylällä Putkosenjärven ja Karhuselän välisellä kannaksella. Tila on vanha, jaettu perustila, jonka maat löydön teon aikoihin ovat olleet varsin laajat. Talon n. 60-vuotias isäntä ei tiennyt löydöstä mitään. Naapuristossakaan ei ollut vanhempaa väkeä, joten löydön jäljille en päässyt.

V METALLILÖYDÖT

=====

13 31. Mäntylä

Sijainti ja omist.: Ks. n:o 13.

Löytö: KM 15712.

Valokuvat: 13 (2 kpl.), filmi 26142, 26143.

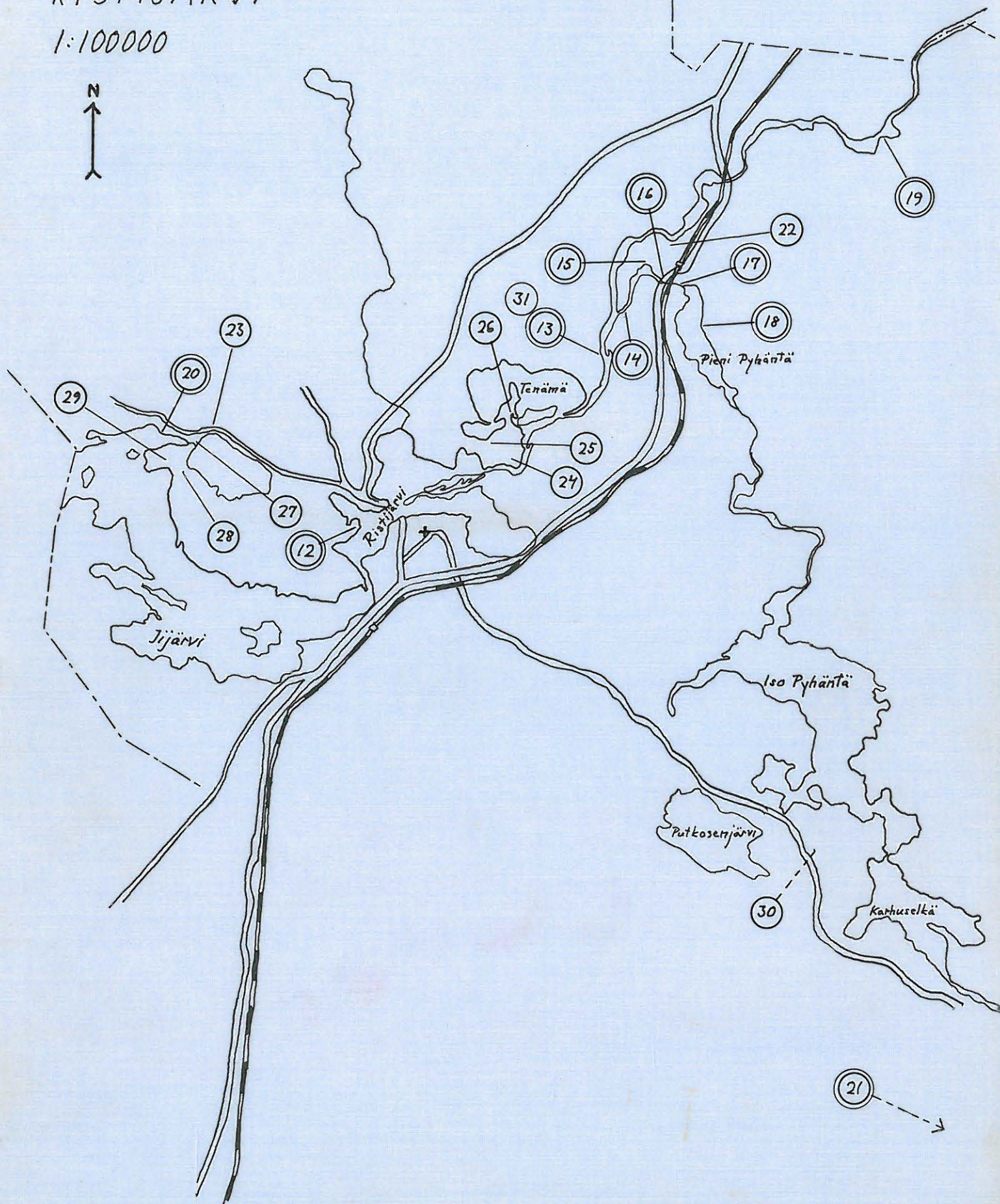
Ks. liitteet 1, 5, 6.

Kivikautisten asuinpaikkojen inventoinnin yhteydessä saatiin
talosta/
Ristijärven JOKIKYLÄN Mäntylän/(ks. no 13) erikoinen
solki (15712), jonka metallikoostumus laboratoriotutkimusten
mukaan on noin puolet kuparia, noin puolet tinaa. Esine edustaa
mahdollisesti "lappalaista rautakautta". Se oli löydetty pellos-
ta talon läheltä; tarkempaa löytöpaikkaa ja aikaa ei muistettu.
Löydön yhteydessä on huomattava Mäntylän sijainti koko Hyrynsal-
men reitin laskujoen Emäjoen rannalla ikimuistaisen vesikulku-
tien varrella.

RISTIJÄRVI

1:100000

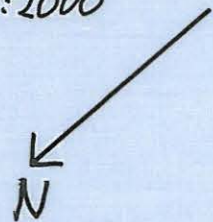

Ristijärvi kk. Vattuniemi

1:2000

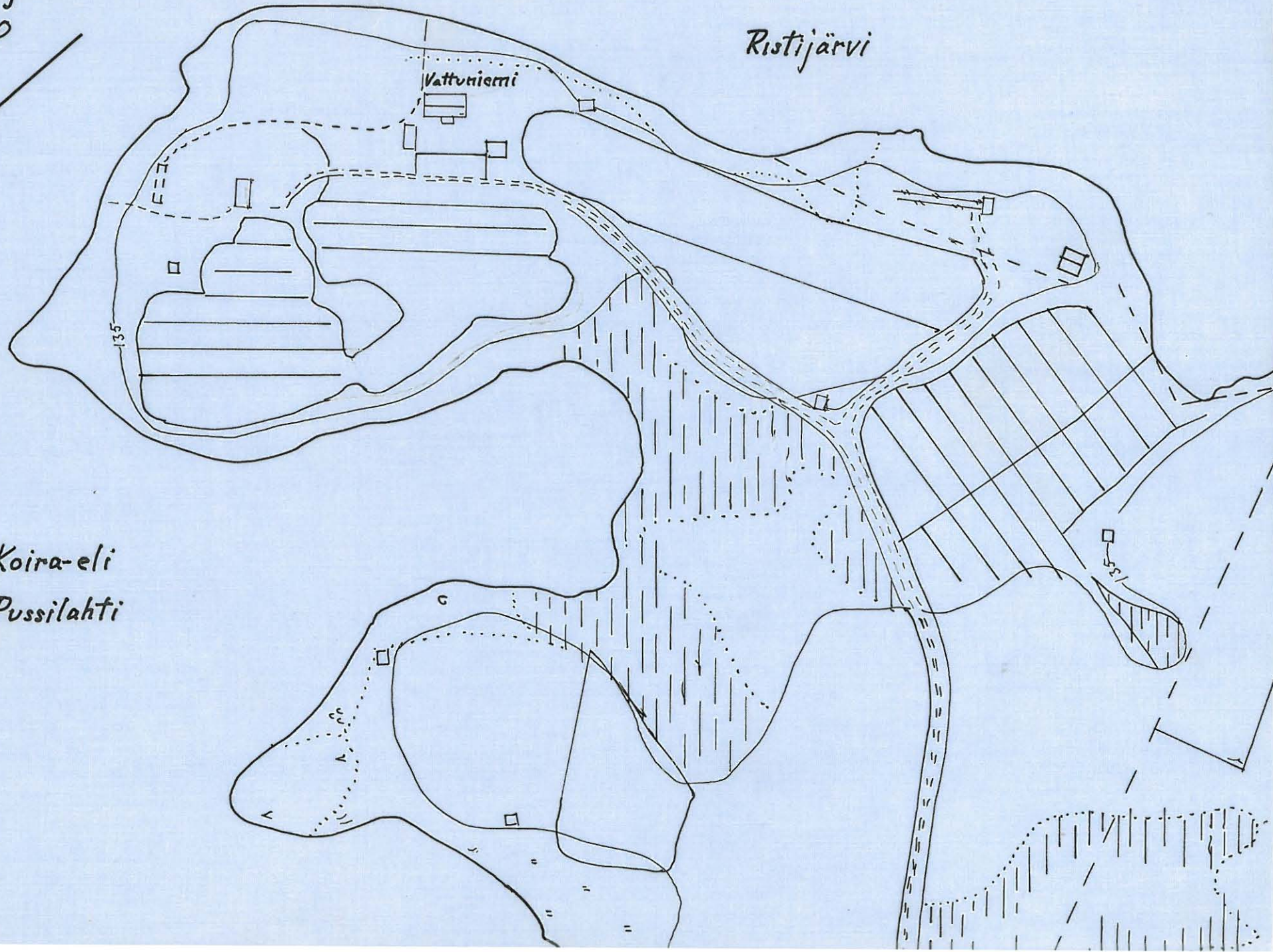
Liite 2

Ristijärvi

Vattuniemi

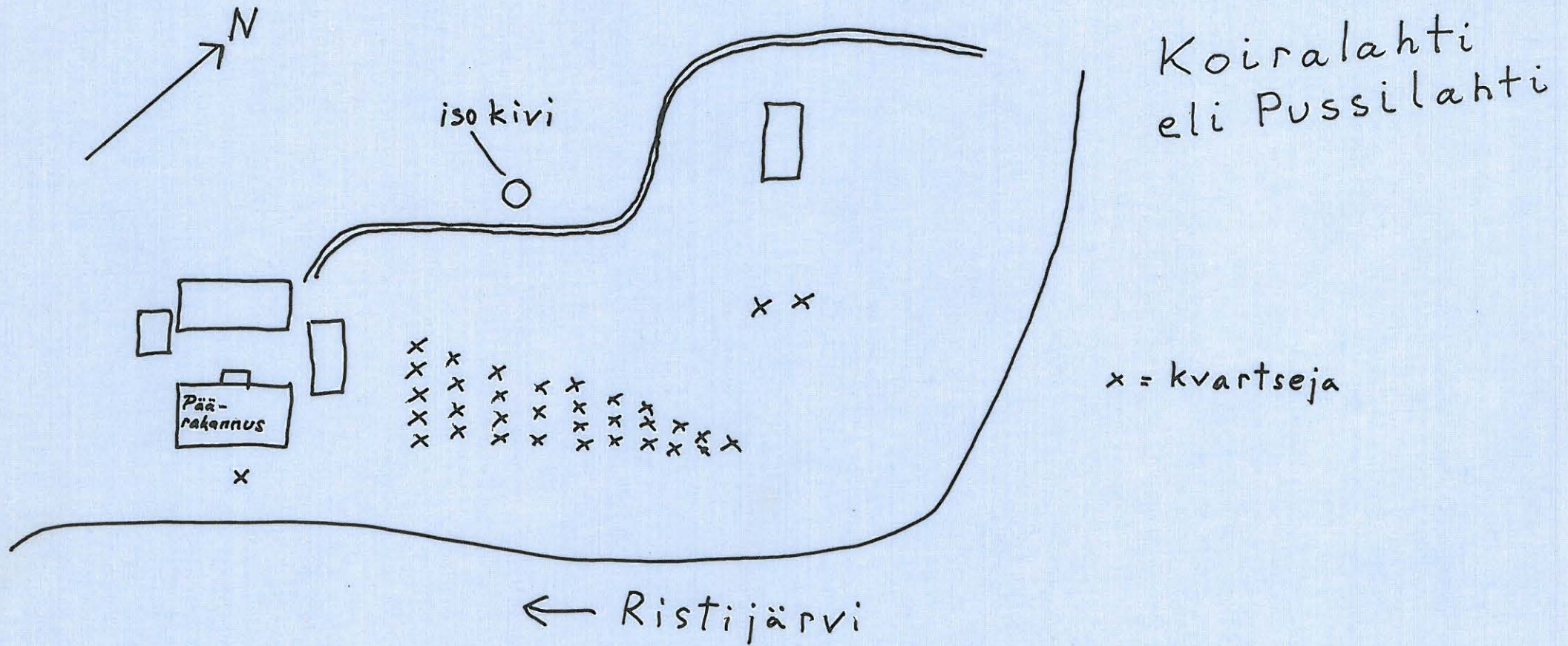
Koira-eli
Pussilahti

Ristijärvi, kirkonkylä, Vattuniemi

1 cm = 10 m

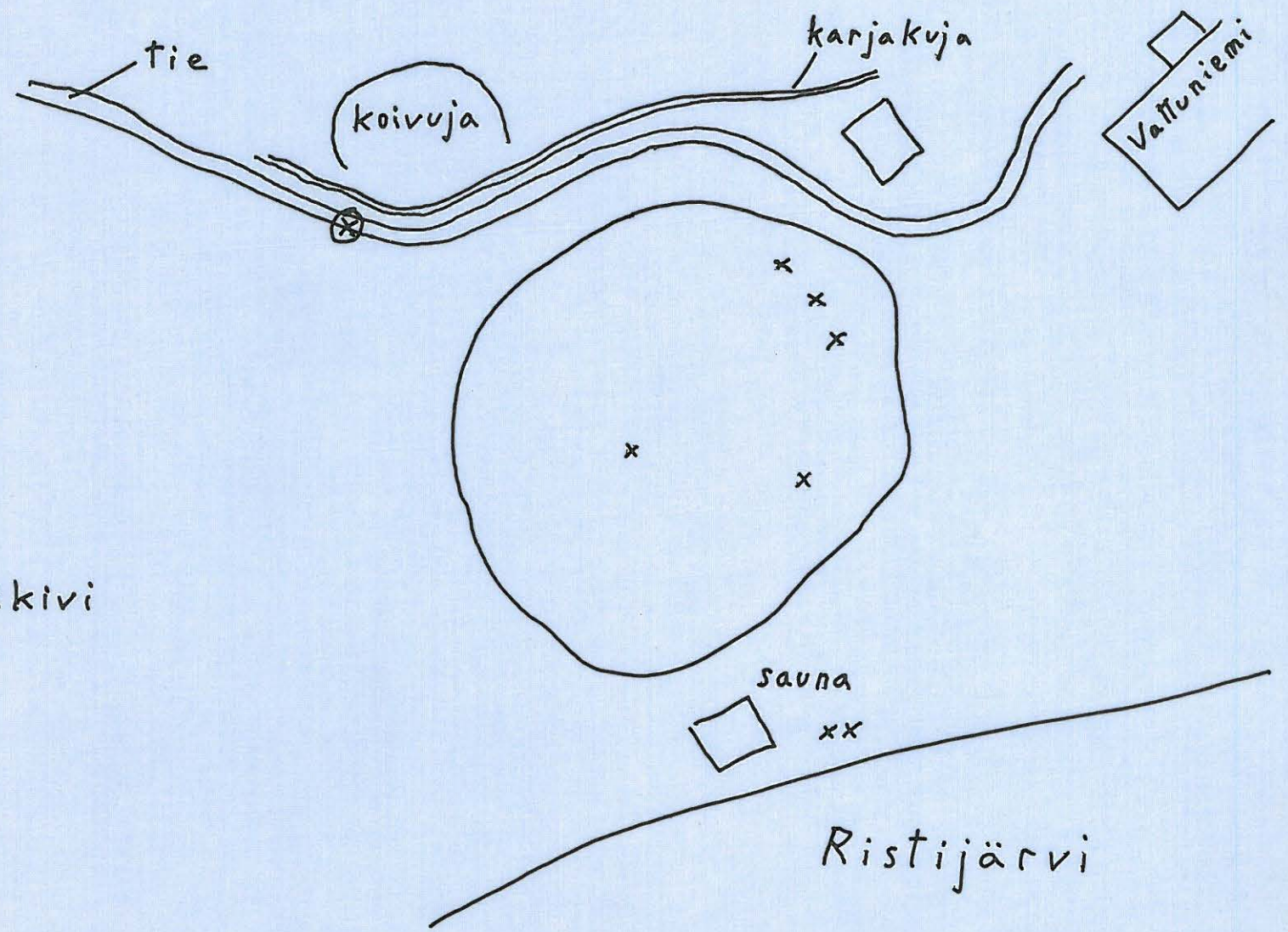
Ristijärvi, kk, Vattuniemi

Pussi lahti eli Koinalahti

luhtaniitty

1cm = 10m

x = kvartseja

⊗ = hukkunut reikäkivi

sauna xx

Ristijärvi

Ristijärvi, Jokikylä, Mäntylä

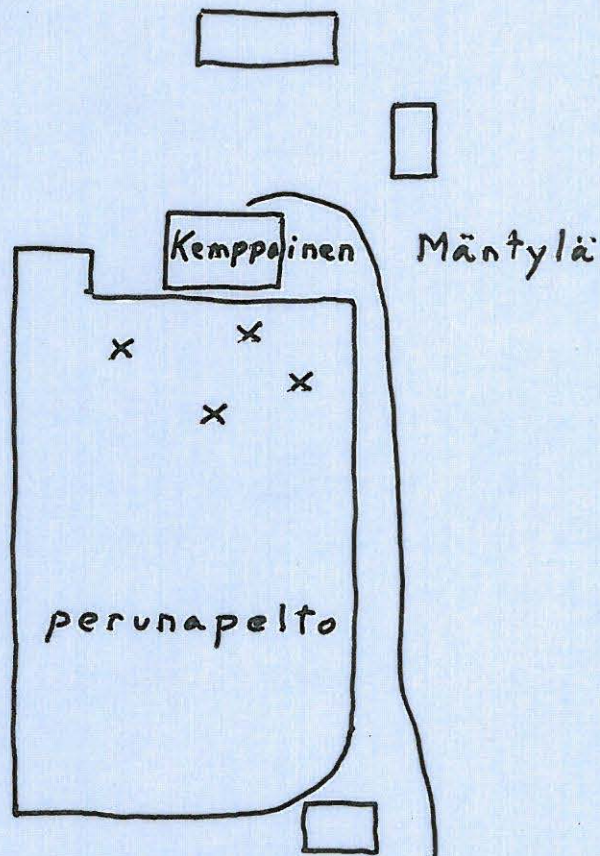
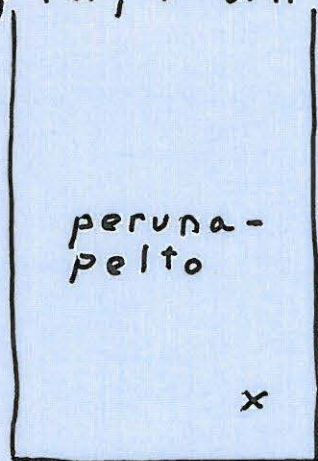
Liite 6

13

→ N

1 cm. = 10 m.

x = kvartseja

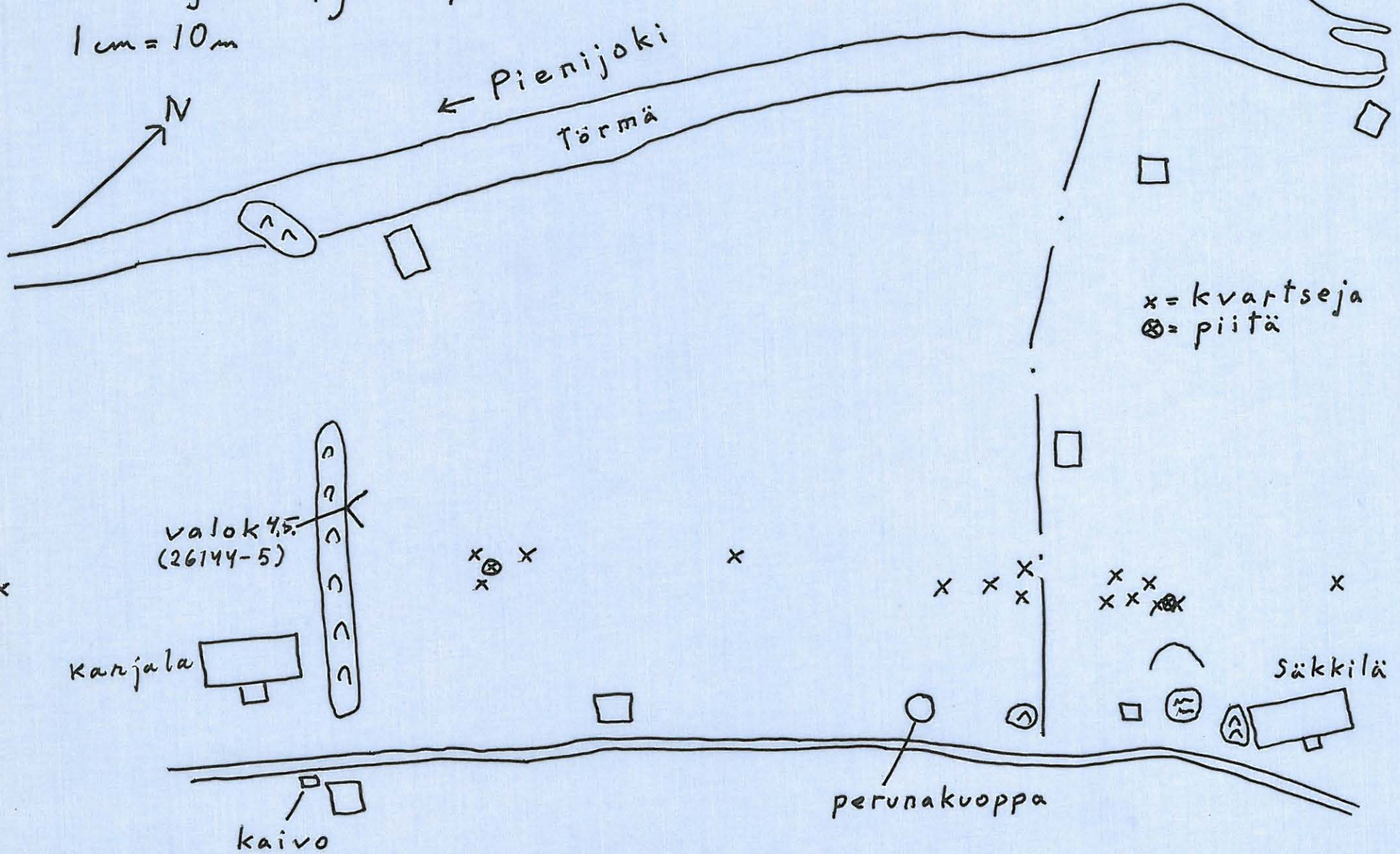

Ristijärvi, Jokikylä, Säkkilä

1 cm = 10 m

Liite 7

valok 6.
(26146)

← Pienijoki
Törmä

N

x = kvartseja
⊗ = piitä

valok 4.5.
(26144-5)

Kanjala

Säkkilä

perunakuoppa

kaivo

Ristijärvi, Jokikylä, Väyrylä

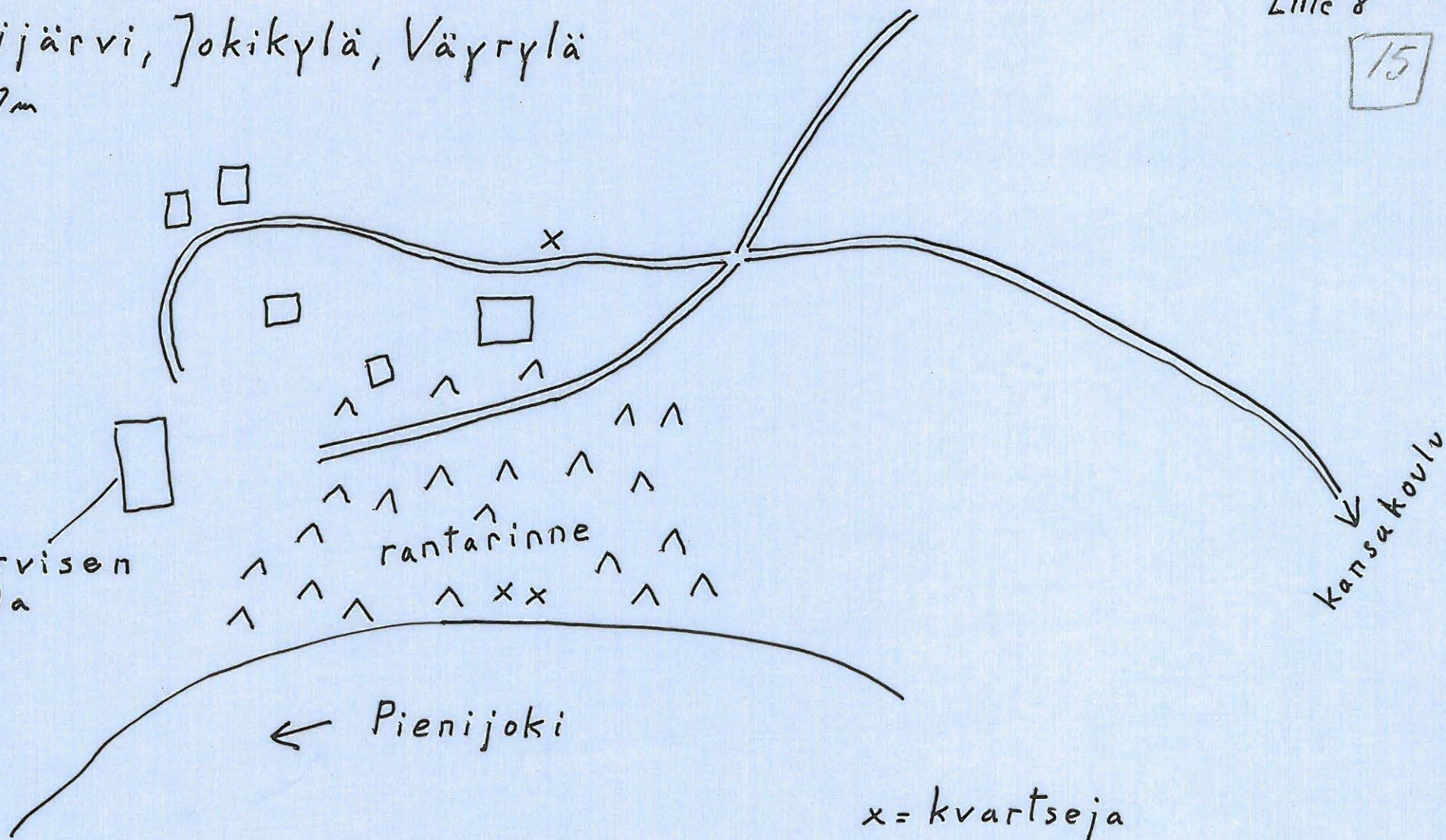
1cm = 10m

Liite 8

15

Torvisen
tila

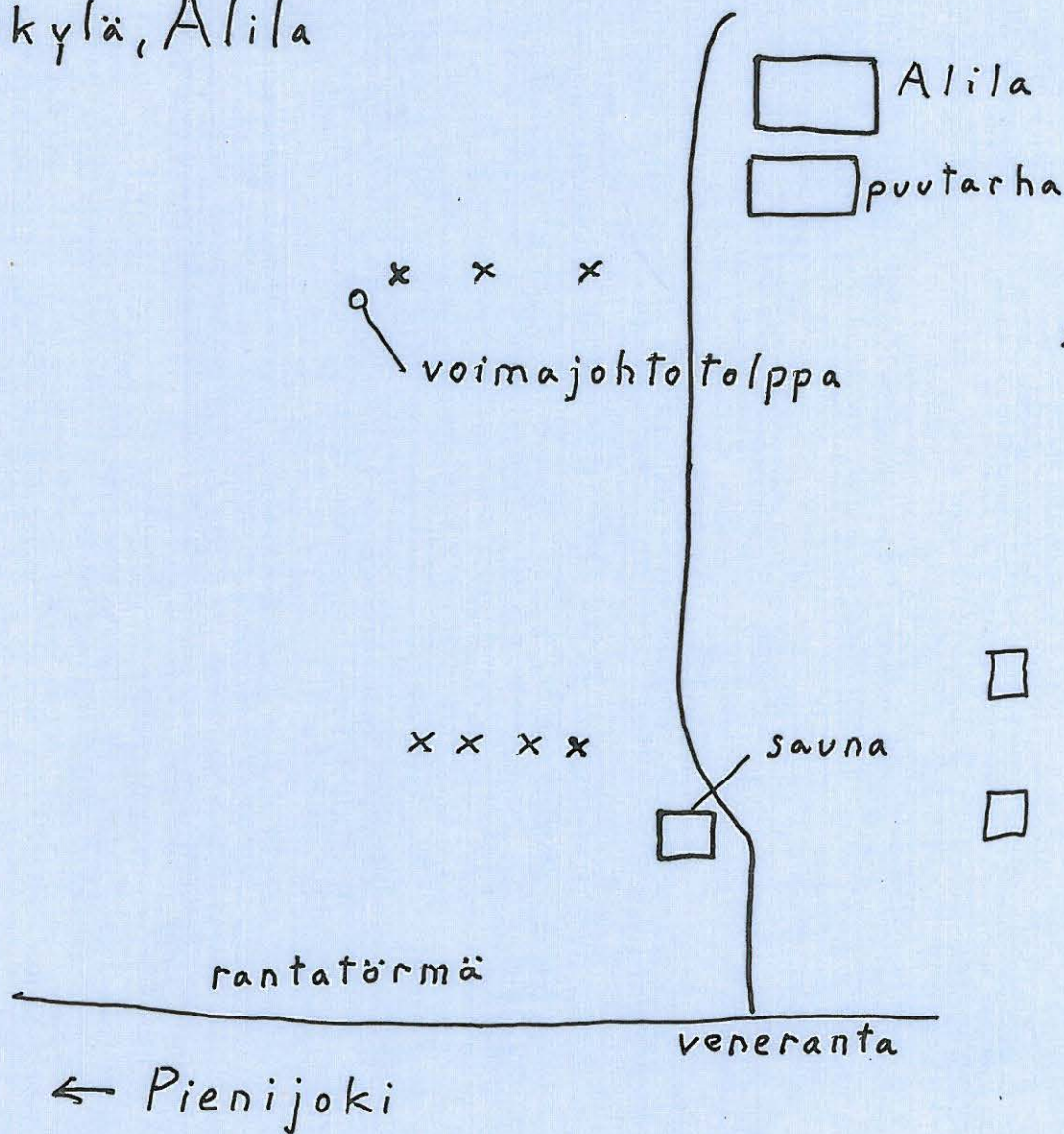
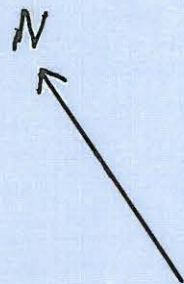

x = kvartseja

Ristijärvi, Jokikylä, Alila

1cm = 10m

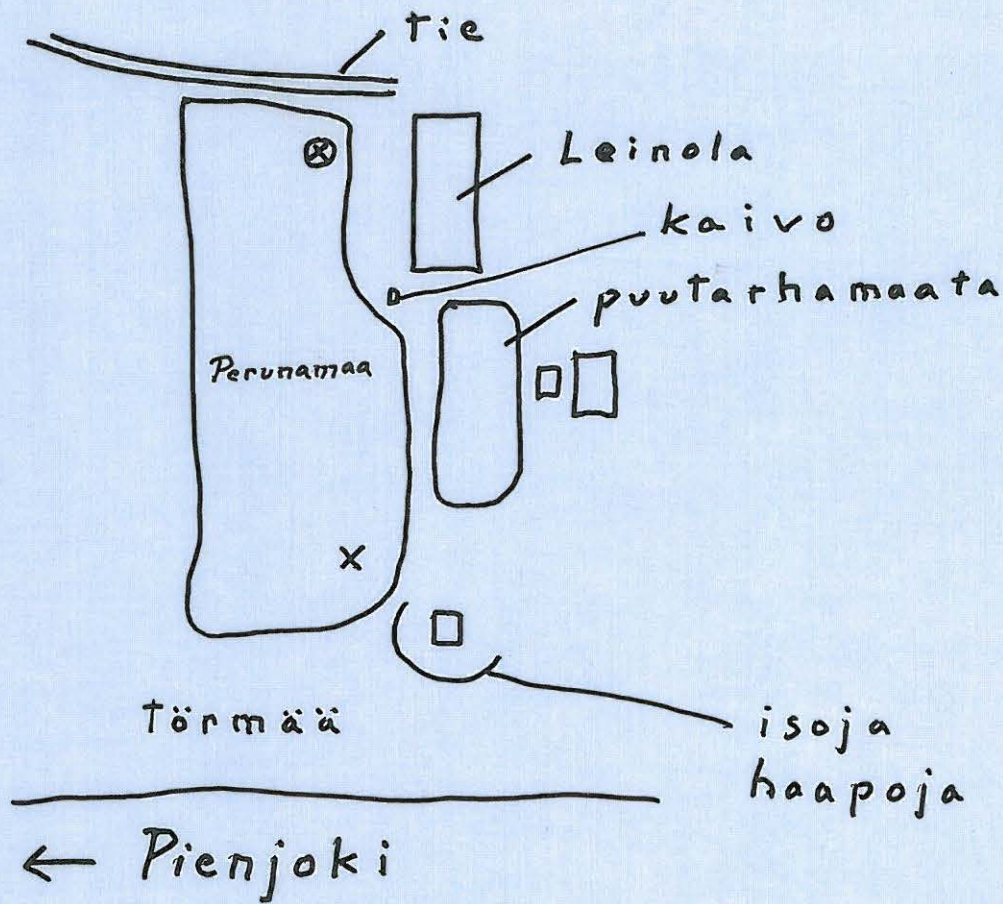
x = kvartsi-iskoksia

Ristijärvi, Jokikylä
Leinola

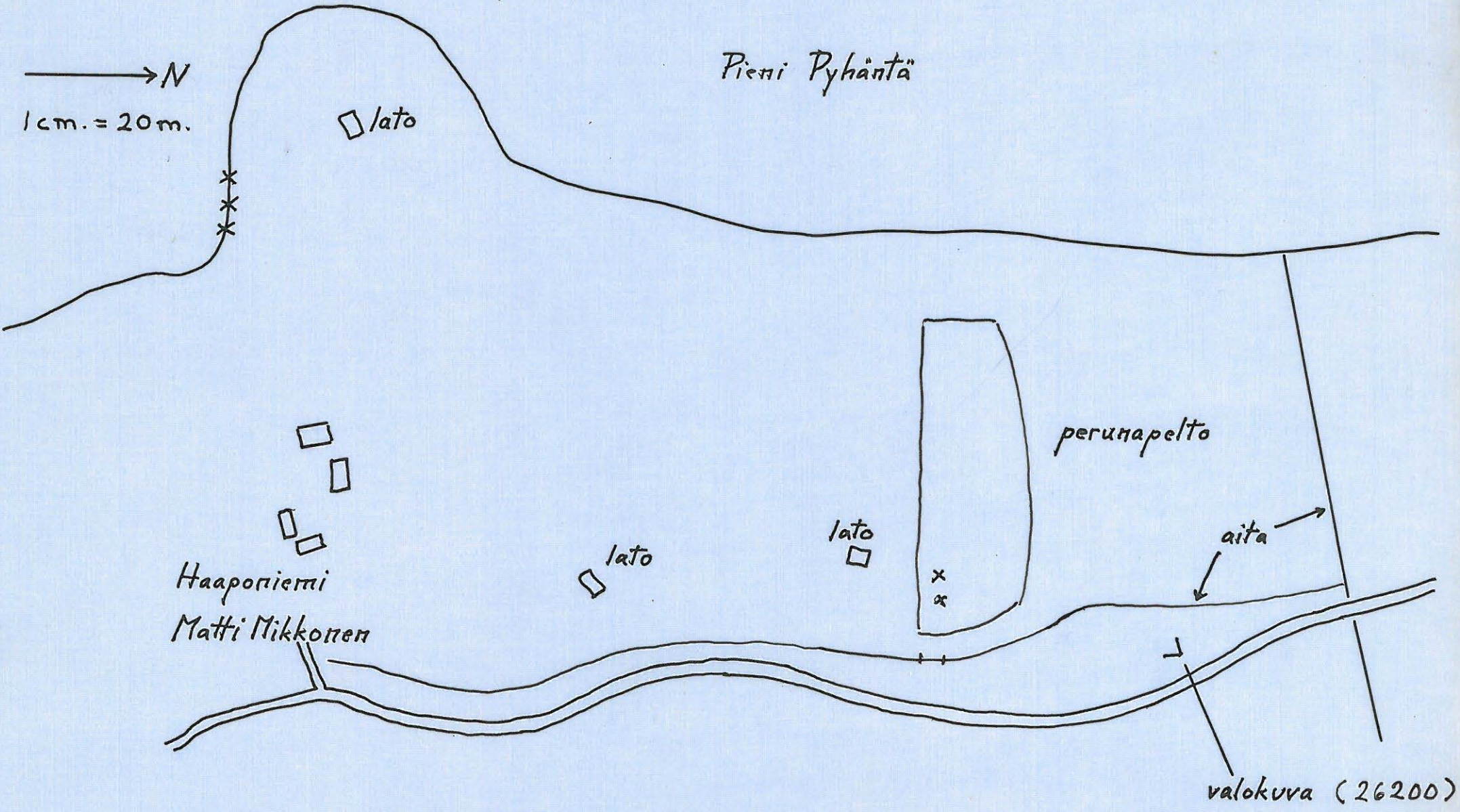
1cm = 10m

x = kvartsi
⊗ = pii

Ristijärvi, Jokikylä, Haaponiemi

RISTIJÄRVI

Jokikylä

Pikkuvirranniemi

Pottuniemi

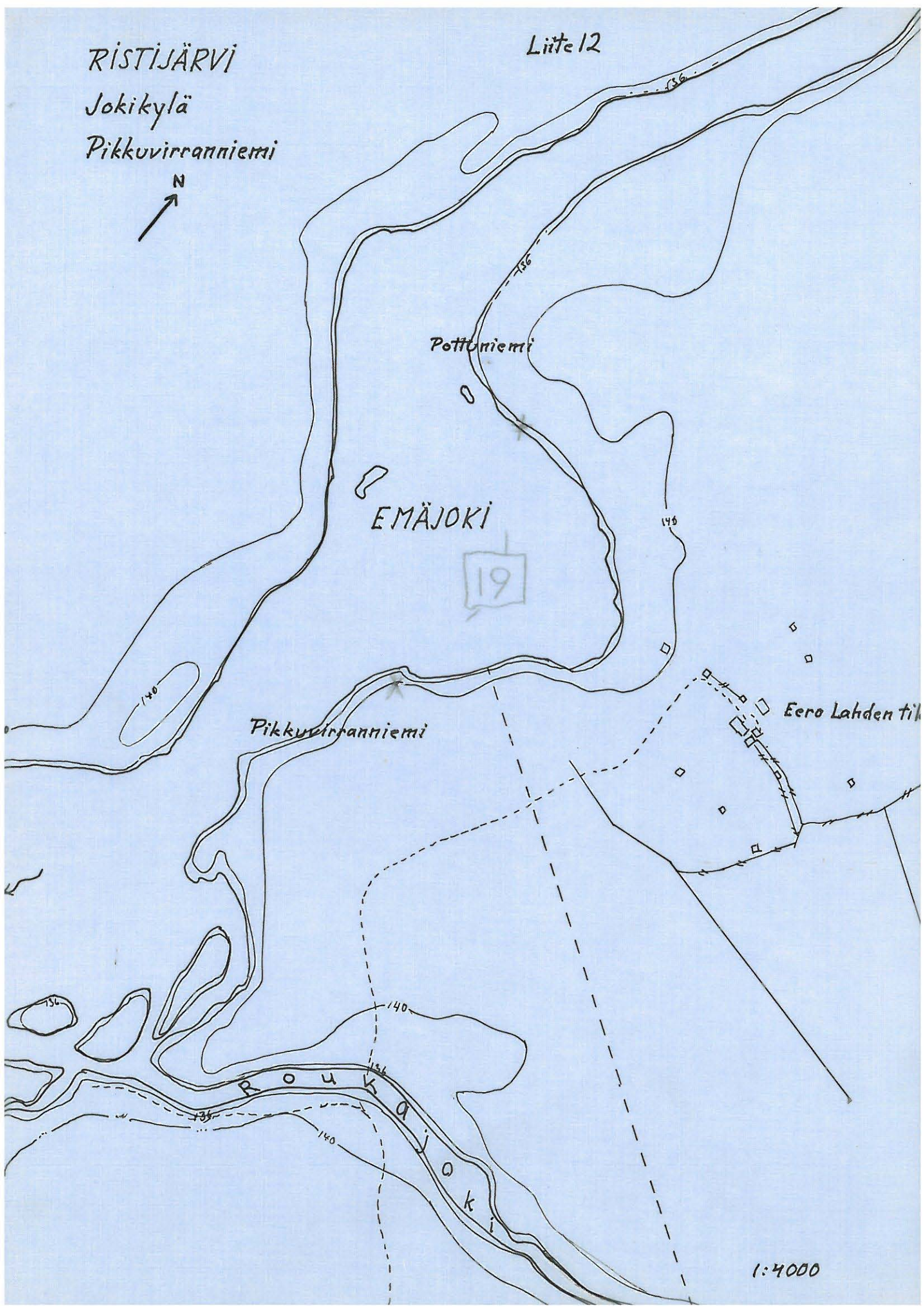
EMÄJOKI

19

Pikkuvirranniemi

Eero Lahden tila

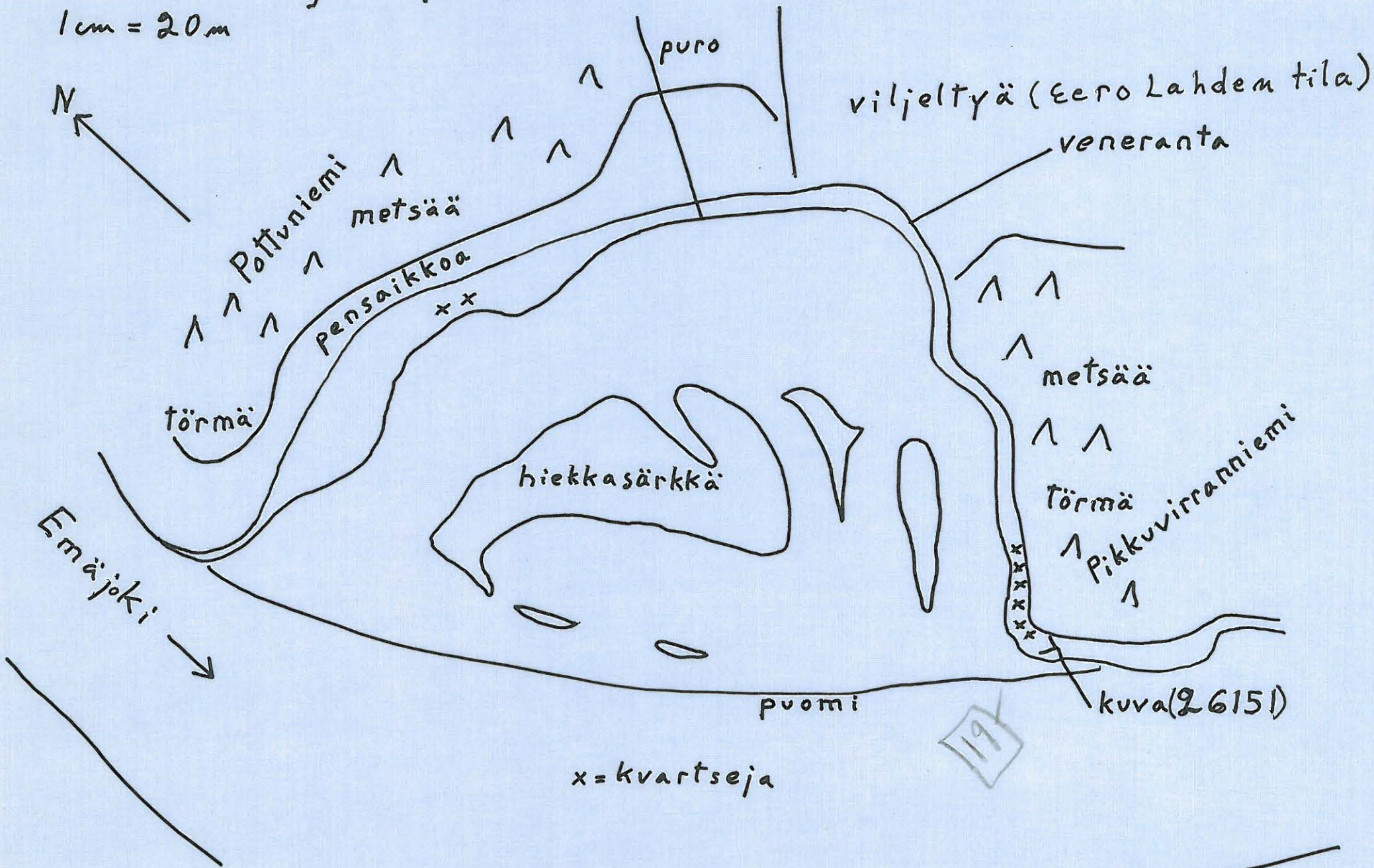
Roukajoki

Ristijärvi, Jokikylä, Pikkuvirranniemi

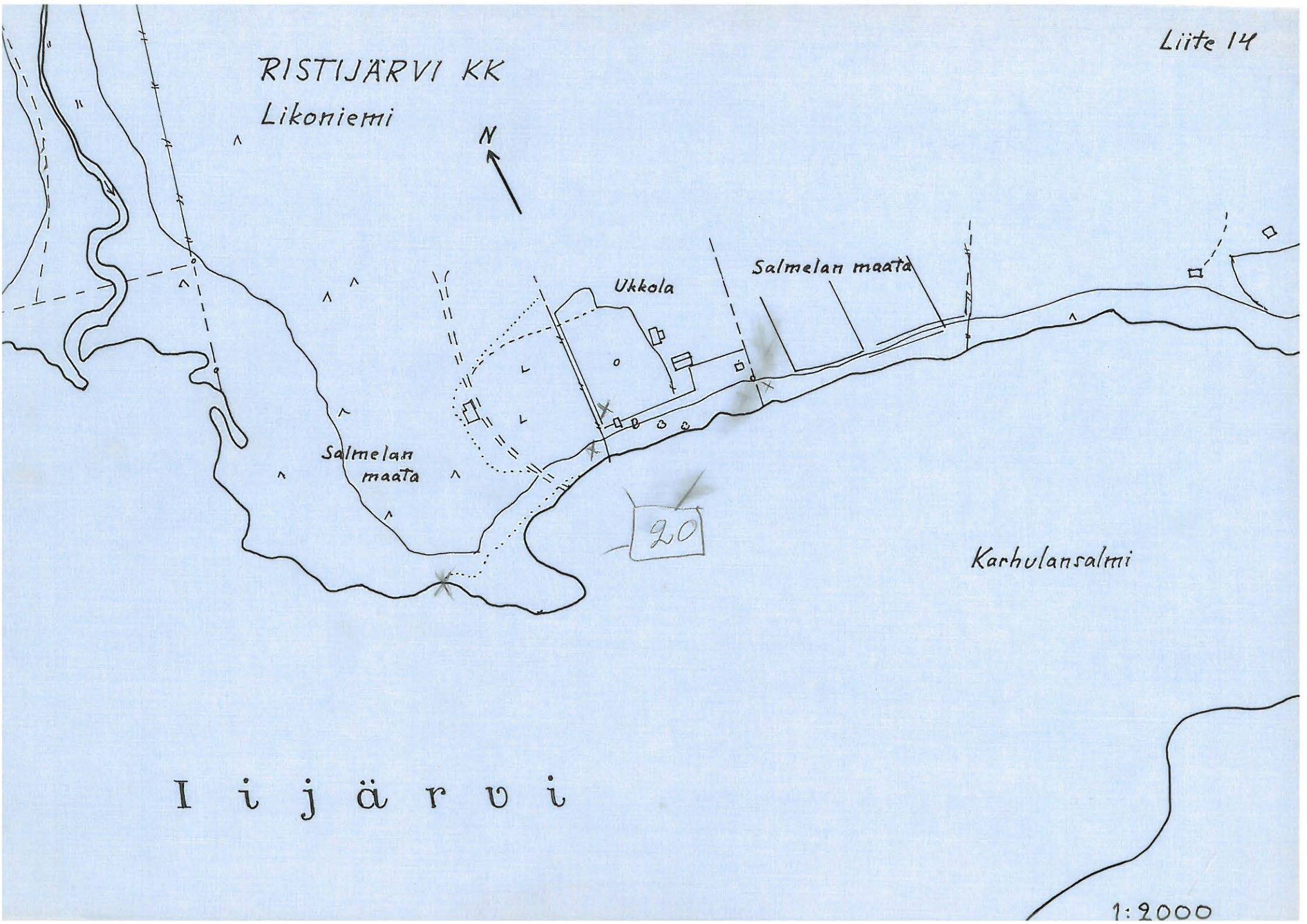
1 cm = 20 m

RISTIJARVI KK

Likoniemi

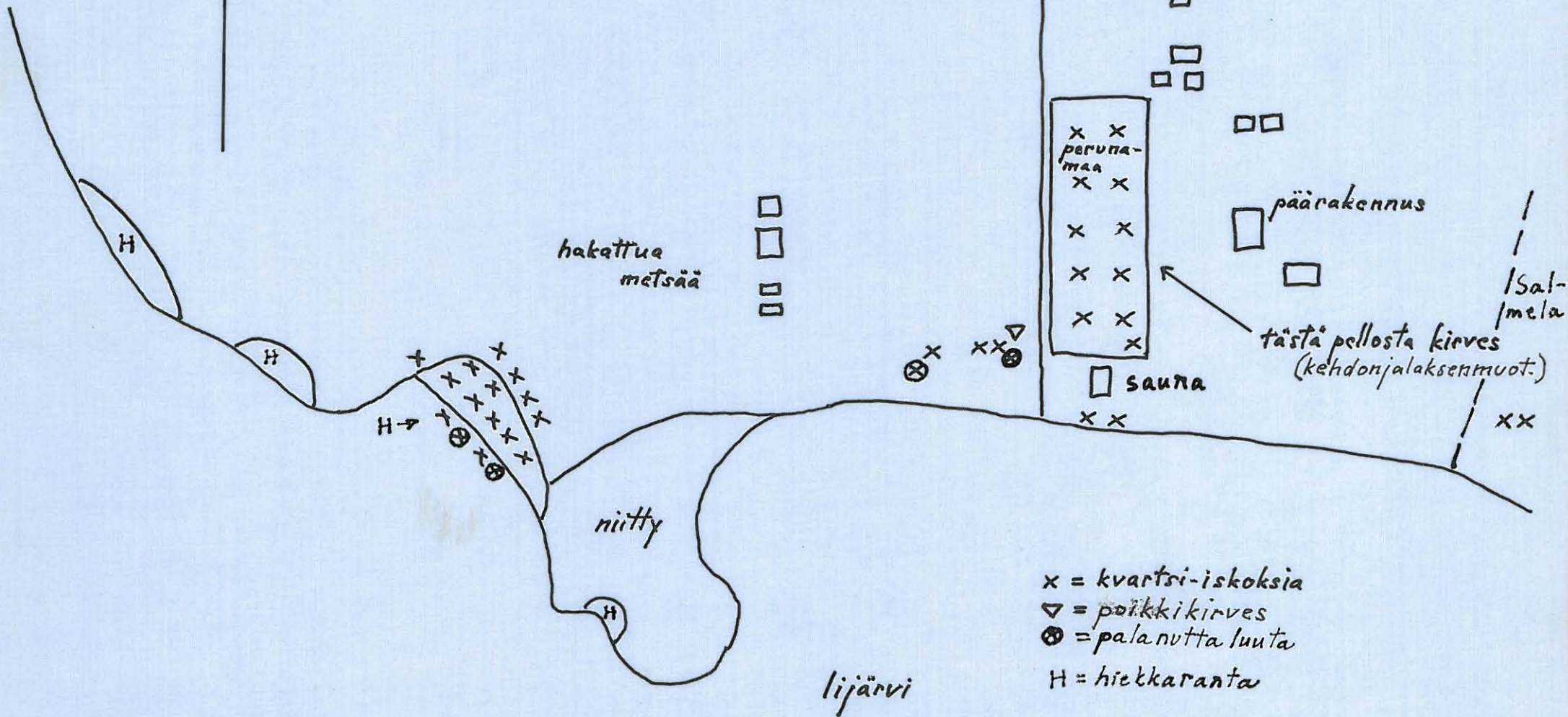

I i j ä r v i

Ristijärvi, Likoniemi

N
↑
1 cm = 10 m

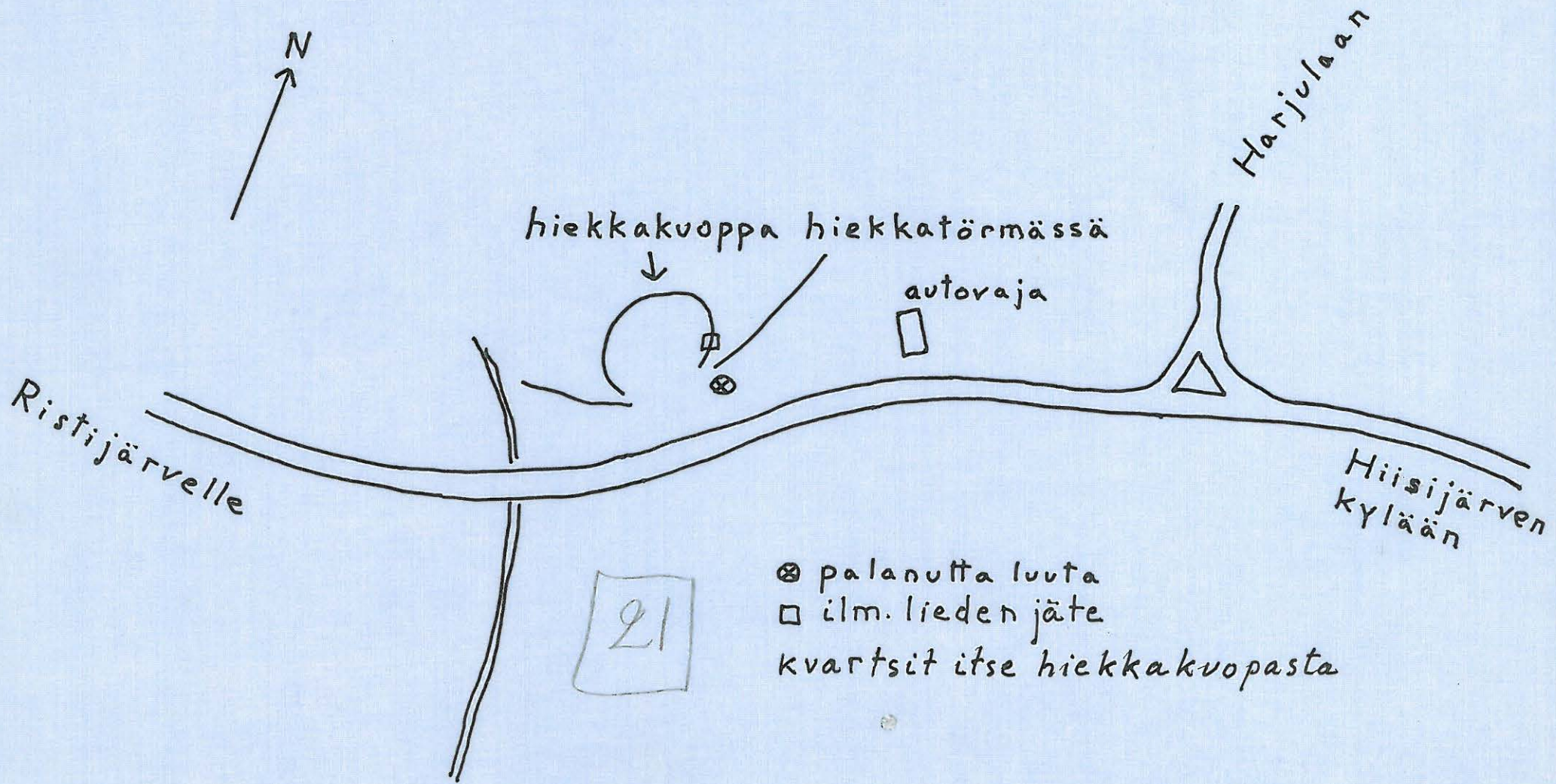

- x = kvartsi-iskoksia
- ▽ = poikkikives
- ⊗ = palanutta luuta
- H = hiekkaranta

Ristijärvi, Hiisijärvi, Harjula

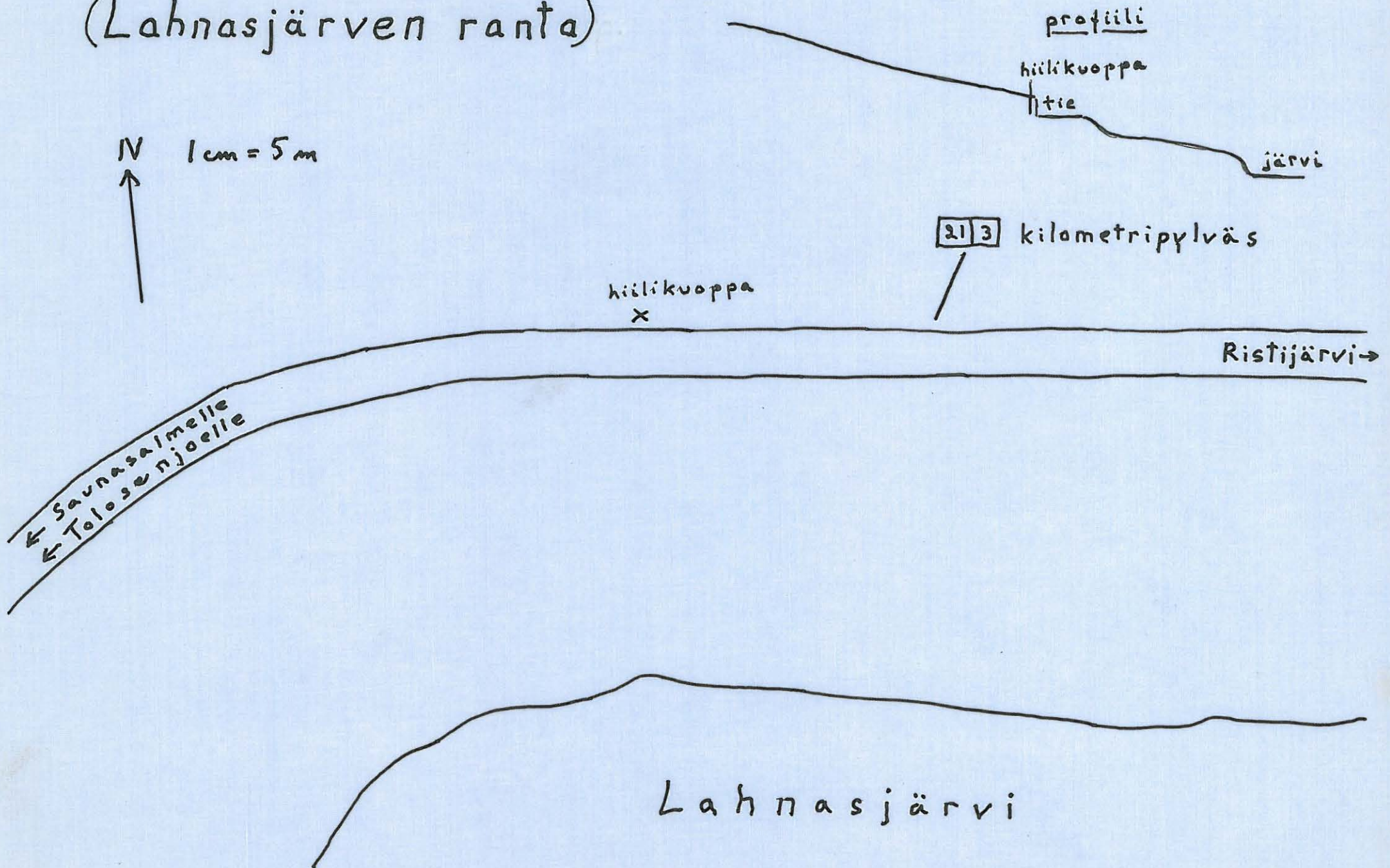
1 cm. = 10 m.

Ristijärvi, kirkonkylä, Kamerva (Lahnasjärven ranta)

Liite 17

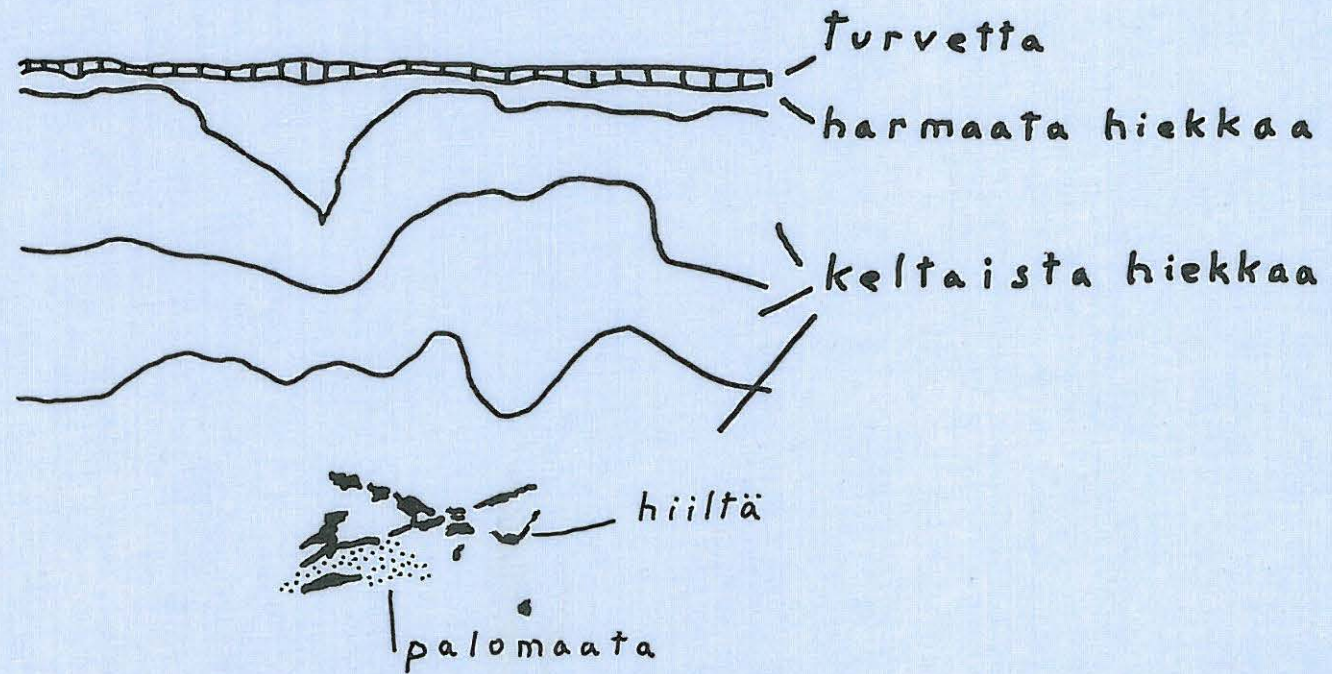

Ristijärvi, kirkonkylä, Kanerva
(Lahnasjärven ranta)

Liite 18

1 cm = 10 cm

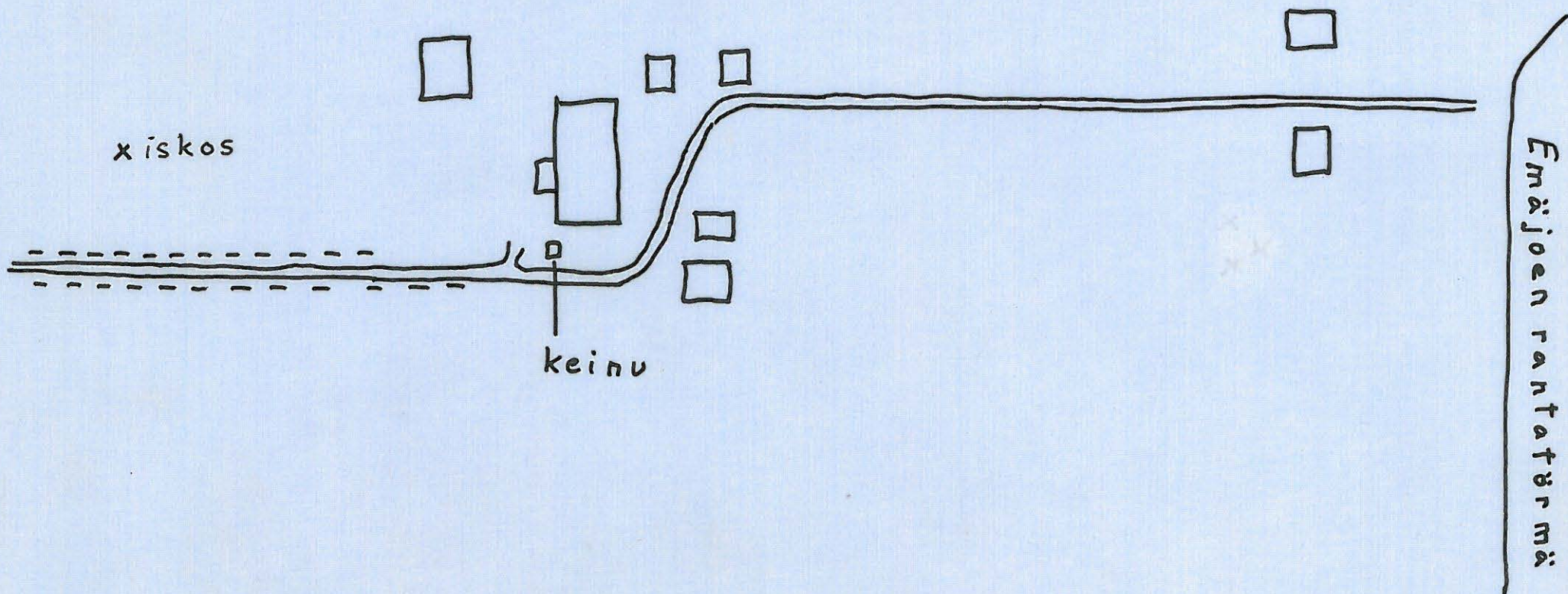

22

Ristijärvi, Jokikylä, Mutkala

1,3 cm = 10 m

26138

VATTUNIEMEN REIKÄKIVEN LP.
LÄNNESTÄ, TAUSTALLA PÄÄRAKENNUS,
OIKEALTA PELLOSTA KVARTSIT
15698:11-13.

26139

VATTUNIEMEN KOILLINEN PELTO
POHJOISESTA, TAUST. PÄÄRAKENNUS.

RISTIJÄRVI
KIRKONKYLÄ
VATTUNIEMI
(12)

26140

VATTUNIEMEN ASP. JÄRVELTÄ NOIN
KAAKOSTA. KESK. LOUNAINEN PELTO,
OIK. PUIDEN TAKANA KOILLINEN PELTO.

26141

VATTUNIEMEN KOILLINEN PELTO KOILLI-
SESTA PUSSILAHDEN SUUSTA VALOK.

RISTIJARVI
JOKIKYLÄ
MÄNTYLÄ
(13)

26142

MÄNTYLÄN LP. EMÄJÖEN TAKAA IDÄSTÄ.

26143

MÄNTYLÄN PÄÄRAKENNUS JA ITÄINEN
PERUNA PELTO LUOTRESTA, TAUSTALLA
EMÄJOKI.

26144-5

KARJALAN JA SÄKKILÄN VÄLINEN PELTO LÖUNAASTA. VAS. PIENIJOKI
TUUKIEN TÄYTTÄMÄNÄ, OIK. PUIDEN TAKANA SÄKKILÄ.

26146

KARJALAN-SÄKKILÄN A.S.P. POHJOISESTA
SUONITYN TAKAA. VAS. SÄKKILÄ, OIK.
KARJALA.

26147

VÄYRYLÄ ETELÄSTÄ PIENIJOEN TAKAA
KORKEALTA TÖRMÄLTÄ VALOK.

26148

VÄYRYLÄN LÖYDÖN 15701:1 LP., TOI-
NEN SARKA, IDÄSTÄ VALOK.

RISTIJARVI
JOKIKYLÄ
ALILA (16)

26149

ALILAN ASP. LÖUNAASTA EMÄJÖKEEN
LASKEVAN PIENIJOENTAKAA KOR-
KEALTA TÖRMÄLTÄ VALOK. LÖYDÖT
KYNVÖSPELLOSTA.

M. LINKOLA 1962

RISTIJÄRVI
JOKIKYLÄ
LEINOLA
(17)

26150

LEINOLAN LP. ETELÄLOUNAASTA
PIENIJÖEN TAKAA VALOK.

RISTIJÄRVI
JOKIKYLÄ
HAAPONIEMI
(18)

26200

HAAPONIEMEN ASP. KOILLISESTA. LÄHIMMÄN
LADON EDESSÄ POHJ. LP. PERUNAPELTO, TAKA-
NA NIITTUNIEMI, JONKA RANNASTA MYÖS LÖYTÖJÄ.

RISTIJÄRVI
JOKIKYLÄ
PIKKUVIRRANNIEMI
(19)

26151

PIKKUVIRRANNIEMEN LP. NOIN
ETELÄSTÄ VALOK., TAUSTALLA
POTTUNIEMI.

26152-3

LIKONIEMEN ASP. VALOK. ETELÄSTÄ VENEESTÄ KÄSIN. OIKEALLA
UKKOLA.

26154-5

LIKONIEMEN ASP. VALOK. ETELÄLOUNAASTA VENEESTÄ KÄ-
SIN. OIK. UKKOLA, EDESSÄ LIKONIEMEN KÄRJEN HIEKKA-
RANTA.

26156

LIKONIEMEN KÄRJEN HIEKKARANTA
KAAKOSTA NIITYN KÄRJESTÄ VALOK.
HUOM. JUURAKOT OIK.

26157

LÄHIKUVA LIKONIEMEN KÄRJEN
HIEKKARANNAN ASPISTA. TUVIEN
SYÖMÄN RANNAN ENT. PUIDEN JUU-
RAKOT NÄKYVISSÄ.

RISTIJÄRVI
HIISIJÄRVI
HARJULA
(21)

26158

HARJULAN LP. TIELTÄ ETELÄKAAKOS-
TA. YLH. MIEHEN KOHD. LIEDEN JÄTE,
ALH. MIEHEN KOHD. LUUNSIRUT.

RISTIJÄRVI
JOKIKYLÄ
MUTKALA
(22)

26159

MUTKALAN LP. ETELÄSTÄ. LÖYTÖ
ETUALAN PELLOSTA, TAUST. PÄÄ-
RAKENNUS.

26160

MUTKALAN TALO RANTAPELLOLTA
POHJOISESTA VALOK. LÖYTÖ JA-
LON TAKAA.

RISTIJÄRVI
KIRKONKYLÄ
KANERVA
(23)

26161

HIILIKUOPAN PAIKKA LAHNASJÄR-
VELTÄ ETELÄKAAKOSTA VALOK.

RISTIJÄRVI
KIRKONKYLÄ
PYÖRRE (24)

26162

UURRENUIJAN LP. KAAKOSTA.

RISTIJÄRVI
KIRKONKYLÄ
KUMMUNAHO
(25)

26163

REIKÄKIVEN LP. ETELÄKAAKOSTA.
TAUST. TENÄMÄJÄRVI.

RISTIJÄRVI
KIRKONKYLÄ
RANTA (28)

24

26164

REIKÄKIVEN LP. PIKKUPOJAN KOHD.
VALOK. ETELÄSTÄ. TAUST. LAHNASSJÄRVI.

26165

TÖRMÄN LP. IDÄSTÄ KARHULANSAL-
MEN TAKAA LAMMASJÄRVESTÄ TU-
LEVAN PURON SUUN LUOTA VALOK.
LP. OIKEANPUOL. LEHMÄN TAKANA.

26166

ISKOKSEN LP. KAAKOSTA. OIK. TÖR-
MÄN TALO.